

DE EUROPESE WETGEVING OVER VEILIG EN GEZOND WERKEN: wat weten kleine en grote bedrijven in Nederland ervan?

februari 1993

A. Bloemhoff
E.C.M.P. Lourijsen
P.G.W. Smulders
H.G. de Gier

UDE
B 63(1)

UDE
B 62 C1)

DE EUROPESE WETGEVING OVER VEILIG EN GEZOND WERKEN: wat weten kleine en grote bedrijven in Nederland ervan?

februari 1993

Onderzoek uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van
Sociale Zaken en Werkgelegenheid door het Nederlands Instituut
voor Praeventieve Gezondheidszorg TNO te Leiden in het kader
van het Europees jaar voor veiligheid en gezondheid op het werk.

BIBLIOTHEEK NEDERLANDS INSTITUUT VOOR
PRAEVENTIEVE GEZONDHEIDSZORG TNO

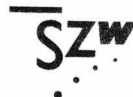
09 FEB 1993

POSTBUS 124, 2300 AC LEIDEN

A. Bloemhoff
E.C.M.P. Lourijsen
P.G.W. Smulders
H.G. de Gier

IBISSTAMBOEKNUMMER

10163

Nederlands Instituut voor
Praeventieve Gezondheidszorg TNO
Wassenaarseweg 56, Leiden
Postadres 124, 2300 AC LEIDEN
Telefoon: 071 - 18 11 81

Deze uitgave is te bestellen door het overmaken van f 35,25 (incl. BTW)
op postbankrekeningnr. 99.889 van TNO-Gezondheidsonderzoek te Leiden
onder vermelding van bestelnummer 93.005.

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Europese

De Europese wetgeving over veilig en gezond werken: wat weten kleine
en grote bedrijven in Nederland ervan?

A. Bloemhoff ... (et al.). - Leiden: Nederlands Instituut voor Praeventieve
Gezondheidszorg TNO

Met lit.opg.

ISBN 90-6743-234-2

Trefw.: arbeidsomstandigheden; Nederland; wetgeving.

© 1993 TNO

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere
wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten
en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar
de 'Algemene Voorwaarden voor Onderzoeks- en Ontwikkelingsopdrach-
ten TNO 1979', dan wel de desbetreffende terzake tussen partijen geslo-
ten overeenkomst.

INHOUD

	pagina
SUMMARY	1
1. DE EUROPESE WETGEVING OVER VEILIG EN GEZOND WERKEN: HET DOEL VAN DIT BOEKJE	3
2. VEILIG EN GEZOND WERKEN IN NEDERLAND; STAND VAN ZAKEN	6
3. OPZET VAN HET ONDERZOEK	14
4. DE KENNIS OVER HET EUROPEES JAAR EN DE NIEUWE EUROPESE RICHTLIJNEN; HET MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF VERGELEKEN MET GROTE BEDRIJVEN	17
4.1 Nederland	17
4.2 De zeven bedrijfstakken met elkaar vergeleken	21
5. HET VÓÓRKOMEN VAN ZIEKTEN EN ONGEVALLEN DOOR HET WERK; OPINIES VAN WERKGEVERS VERGELEKEN MET DIE VAN WERKNEMERS	33
5.1 Nederland	33
5.2 De zeven bedrijfstakken met elkaar vergeleken	37
6. SAMENVATTING EN CONCLUSIES	47
LITERATUUR	53
BIJLAGEN	55

SUMMARY

EC directives on working conditions: the knowledge of small and large companies in the Netherlands

In the Netherlands there are almost 280,000 small companies with less than a hundred employees and some 5,000 large companies with a hundred and more employees (public service excluded). The total labour force (including public services) is 6.5 million workers. Probably partly due to the fact that the Netherlands has a lower proportion of its workforce in agriculture and a higher proportion in services, it has the lowest average working time among EC countries. But on the other hand it has a very high work intensity (working at high speed). Physical constraints are generally lower than average in the EC. In 1992 the rate of sickness absenteeism was 7.7%. The rate at which employees were declared disabled for work was 1.7 per 100 insured in 1991. The rate of occupational accidents in the Netherlands was almost 2 per 100 fulltime employees in 1988.

At the end of the European Year of Safety, Hygiene and Health at Work, the TNO Institute of Preventive Health Care conducted a survey at the request of the Netherlands Ministry of Social Affairs and Employment. In November/December 1992 999 employers of small companies and 417 employers of large companies were questioned by telephone. In accordance with the objectives of the European Year of Safety, Hygiene and Health at Work, eleven questions were asked about (a) their knowledge on the new European directives on safety and health at work and (b) their perception of occupational health and safety risks.

The legislation knowledge of the employers of small companies (less than 100 employees) has been compared with that of the employers of large companies (100 and more employees). With regard to risk perception, the employers from this survey have been compared with employees from the so-called Eurobarometer (a survey on the opinions of 12000 European workers carried out through direct interviews by the Commission of the European Communities).

Less than half of the employers of small companies (39%) is familiar with the European Year. More than two-third of the employers of large companies (71%) is familiar with this year.

The familiarity of the employers of small companies with the new European legislation on safety and health at work is even smaller (26%). Again

more than two-third of the employers of large companies (70%) is familiar with this topic.

Employers in the Netherlands have little detailed knowledge on the new European health and safety regulations. Compared with the employers of small companies, those of large companies know somewhat more.

Because of the little knowledge only a small proportion of the employers of small companies can estimate the effect of the new regulations: 11% expects a favourable effect on the working condition in the company, 10% expects no effect and 79% doesn't know (yet). With the employers of large companies more than 40% expects a favourable effect, 25% expects no effect and less than a third doesn't know (yet).

A relatively small proportion (10%) of the employers of small companies says to be well informed about the new legislation. Also a relatively small proportion (42%) of them has a need for more information. With the employers of large companies it is just the other way around. More than a third of them says to be well informed and more than 60% has a need for more information.

The prevalence of occupational diseases and accidents according to the employers in the Netherlands is much lower than according to the employees. But both groups think that they work in a relatively safe and healthy company: according to both groups occupational diseases and accidents are much more prevalent in The Netherlands than in their own company.

The majority of both employers and employees sees the employer as being primarily responsible for prevention of work-related illnesses and accidents at work. (58% and 69% respectively). One third of them think that each worker is responsible. Few employers and employees assign responsibility to the government or to the EC.

In general the above mentioned results are the same for employers in all seven distinguished sectors.

1 DE EUROPESE WETGEVING OVER VEILIG EN GEZOND WERKEN: HET DOEL VAN DIT BOEKJE

De officiële start van één Europese economische markt zonder handelsbelemmeringen was op 1 januari 1993 een feit. In samenhang met de economische dimensie van de Europese eenwording is ook de sociale dimensie van belang. Vooral de harmonisering van de wet- en regelgeving op het terrein van de arbeidsomstandigheden heeft de Europese Commissie voortvarend ter hand genomen. De noodzaak voor goede regelgeving op dit terrein blijkt onder andere uit de volgende cijfers. Elk jaar wordt van de 137 miljoen werknemers in de Gemeenschap bijna 10 miljoen het slachtoffer van ongevallen of ziekten op of door het werk. Voor 8000 van deze werknemers is de afloop fataal. De jaarlijks wegens arbeidsongevallen en beroepsziekten betaalde uitkeringen worden geschat op 20 miljard ecu (circa 46 miljard gulden). Daarbij komen dan nog de moeilijk in cijfers uit te drukken indirecte kosten, zoals produktieverlies en menselijk leed.

De afgelopen vijf jaar zijn er op het terrein van veiligheid en gezondheid op het werk tal van Europese richtlijnen tot stand gekomen. Met name kunnen hier genoemd worden de sociale richtlijnen, waaronder de kaderrichtlijn voor veiligheid en gezondheid op het werk en de daarop gebaseerde bijzondere richtlijnen. In dit kader zijn ook van belang de economische richtlijnen, gericht op de verwezenlijking van de interne markt, zoals de Machinerichtlijn. (Zie voor meer informatie over de nieuwe richtlijnen bijvoorbeeld het boekje "Nieuwe grenzen aan arbeidsomstandigheden" uitgegeven door het Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden (1) en bijlage 1). Deze nieuwe wet- en regelgeving heeft verstrekkende gevolgen voor het beleid met betrekking tot de arbeidsomstandigheden in de lidstaten.

De Raad van Ministers voor Sociale Zaken heeft het jaar 1992 daarom uitgeroepen tot 'Europees jaar voor Veiligheid en Gezondheid op het werk'. Dit Europees jaar is op 1 maart 1992 gestart onder het motto 'Europa 1992; samen werken aan een betere werkplek' en op 1 maart 1993 afgesloten. De Gemeenschap heeft met het Europees jaar onder meer de volgende doelstellingen beoogd:

- * Werkgevers en werknemers, met name in het midden- en kleinbedrijf, vertrouwd maken met de Europese wetgeving voor arbeidsomstandigheden en de toepassing daarvan in de lidstaten.
- * Werkgevers en werknemers, met name in het midden- en kleinbedrijf, bewust maken van risico's op het gebied van veiligheid en gezondheid op het werk en hen informeren over de mogelijkheden om deze risico's te bestrijden.

Per 1 januari 1993 zijn in alle lidstaten van de EG op het gebied van arbeidsomstandigheden onder meer de volgende Europese richtlijnen van kracht:

- Kaderrichtlijn veiligheid en gezondheid op het werk
- Bijzondere richtlijn Arbeidsplaatsen
- Bijzondere richtlijn Arbeidsmiddelen
- Bijzondere richtlijn Persoonlijke beschermingsmiddelen
- Bijzondere richtlijn hanteren van lasten
- Bijzondere richtlijn beeldschermen
- Bijzondere richtlijn kanker-verwekkende stoffen
- Machinerichtlijn

De kaderrichtlijn veiligheid en gezondheid op het werk bestaat onder andere uit een aantal verplichtingen voor **alle** werkgever:

- voorkómen van veiligheids- en gezondheidsrisico's
- bestrijding van risico's bij de bron
- aanpassing van het werk aan de mens
- vervanging van gevaarlijk werk door ongevaarlijk of minder gevaarlijk werk
- schriftelijk risico-inventarisatie en -evaluatie
- werknemers informeren over de veiligheids- en gezondheidsrisico's
- werknemers raadplegen over maatregelen op het gebied van veiligheid en gezondheid
- zorgen voor passende scholing van werknemers
- beschikbaar stellen van persoonlijke beschermingsmiddelen
- zorgen voor maatregelen bij onmiddellijk gevaar (EHBO, brand)
- zorgen voor periodiek geneeskundig onderzoek werknemers
- inschakelen van een deskundige dienst

Het Europees jaar zit er op en de officiële totstandkoming van de interne markt is een feit. Aansluitend bij de doelstellingen van het Europees jaar kunnen de volgende vragen worden gesteld: Is het Nederlandse bedrijfsleven, en met name het midden- en kleinbedrijf, voldoende op de hoogte van de nieuwe wet- en regelgeving met betrekking tot veiligheid en gezondheid op het werk? In hoeverre is het Nederlands bedrijfsleven,

en met name het midden- en kleinbedrijf, zich bewust van de veiligheids- en gezondheidsrisico's die arbeid met zich mee brengt? Om op deze vragen een eerste antwoord te kunnen geven is door het Nederlands Instituut voor Praeventieve Gezondheidszorg TNO (NIPG-TNO) een onderzoek uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en het Nationaal Contact Comité (een ten behoeve van het Europees jaar door de Europese Commissie ingesteld comité, waarin vertegenwoordigers van werkgevers, werknemers en de overheid zitting hebben). Werkgevers in het midden- en kleinbedrijf (minder dan 100 werknemers) en werkgevers in grote bedrijven (100 of meer werknemers) zijn via een telefonisch interview gevraagd naar hun kennis op het terrein van veiligheid en gezondheid op het werk.

Het doel van dit boekje is drieledig. Allereerst zijn de resultaten van het onderzoek onder werkgevers opgenomen. Daarnaast dient dit boekje om de lezer globaal op de hoogte te brengen van de stand van zaken in Nederland met betrekking tot veiligheid en gezondheid op het werk. In verband met de afsluiting van het Europees jaar kunt u tevens een bloemlezing aantreffen van activiteiten die in het kader hiervan in Nederland hebben plaatsgevonden. Het boekje is niet bedoeld als een evaluatie van het Europees jaar. Dat is de verantwoordelijkheid van de Europese Commissie.

De opzet van het boekje is als volgt. Voorafgaand aan het onderzoek wordt in hoofdstuk 2 beschreven hoe het gesteld is in Nederland met de veiligheid en gezondheid op het werk. In hoofdstuk 3 is de opzet van het onderzoek kort weergegeven. Vervolgens kunt u in hoofdstuk 4 lezen hoe het -volgens ons onderzoek- staat met de kennis van werkgevers in het midden- en kleinbedrijf en de grote bedrijven in Nederland over het Europees jaar en de nieuwe Europese wet- en regelgeving met betrekking tot arbeidsomstandigheden. Hoofdstuk 5 beschrijft de mening van werkgevers over het vóórkomen van ziekten en ongevallen door het werk. Tevens worden de resultaten vergeleken met de mening die werknemers hierover in eerder onderzoek geuit hebben. Zowel in hoofdstuk 4 als 5 worden de resultaten voor heel Nederland en per bedrijfstak weergegeven. Tevens wordt in beide hoofdstukken aandacht besteed aan activiteiten die in het kader van het Europees jaar hebben plaatsgevonden. Deze -op zich zelf staande- informatie is steeds op de linker pagina in blauw/zwart afgedrukt. Het boekje sluit af met hoofdstuk 6 met daarin een samenvatting en conclusies uit het onderzoek.

2 VEILIG EN GEZOND WERKEN IN NEDERLAND: STAND VAN ZAKEN

Voordat in de volgende hoofdstukken het onderzoek naar de kennis van werkgevers over veiligheid en gezondheid op het werk wordt beschreven, willen we u eerst een beeld schetsen van arbeid en gezondheid in Nederland.

In tabel 2.1 ziet u de omvang en structuur van het Nederlandse bedrijfsleven, dus exclusief de overheid. Er zijn bijna 280.000 kleine en middelgrote bedrijven (2). De bedrijfstak handel en horeca is veruit het grootste met circa 110.000 bedrijven en de transportsector is het kleinst in omvang met ongeveer 11.500 bedrijven. Het midden- en kleinbedrijf maakt 98% uit van het totaal aantal bedrijven in Nederland (exclusief de overheid). De grote bedrijven, in totaal circa 4700, zijn vooral te vinden in de industrie en de overige dienstverlening. Het aantal werkzame personen (inclusief overheidspersoneel) in Nederland is ruim 6,5 miljoen, zie tabel 2.1 (3). De industrie en handel en horeca, maar vooral de overige dienstverlening zijn de bedrijfstakken met de meeste werkzame personen.

Tabel 2.1 Aantal bedrijven*) naar bedrijfstak en bedrijfsgrootte (1992) en aantal werkzame personen naar bedrijfstak (1991) (2,3)

Bedrijfstak	Midden en kleinbedrijf (1 - 100 werknemers) n	Grote bedrijven (>100 werknemers) n	Werkzame personen n
Landbouw en visserij	21.000	50	300.000
Industrie en delfstoffen	28.000	1.500	1.250.000
Bouw	24.000	500	400.000
Handel en horeca	110.000	1.000	1.250.000
Transport en communicatie	11.000	150	400.000
Zakelijke dienstverlening	37.000	500	700.000
Overige dienstverlening	48.000	1.000	2.200.000
Nederland	279.000	5.000	6.500.000

*) exclusief overheid

Ten gevolge van de onderregistratie van beroepsziekten en bedrijfsongevallen in de officiële Nederlandse statistieken is het feitelijke cijfer van ziekten en ongevallen door het werk in Nederland niet volledig bekend. Ook zijn er relatief weinig empirische gegevens over de kwaliteit van de arbeid in het Nederlandse bedrijfsleven. In een recent door het NIPG-TNO uitgevoerd onderzoek, de Toekomstscenariostudie Arbeid en Gezondheid, is echter op basis van de wel beschikbare gegevens een beeld geschetst van arbeid en gezondheid in Nederland, zowel de huidige situatie als mogelijke toekomstige situaties (4). In het kort zullen enkele resultaten van dit onderzoek hier toegelicht worden.

Allereerst de kwaliteit van de arbeid. In tabel 2.2 staan gegevens uit het Leefsituatie-onderzoek van het CBS, waarbij elke drie jaar circa 2000 werkenden ondervraagd worden over onder andere hun werk.

Tabel 2.2 De beoordeling van aspecten van het werk in de periode 1977-1989, aangegeven met het percentage bevestigende antwoorden van werkenden (4)

	1977 %	1980 %	1983 %	1986 %	1989** %
Veel eentonig werk doen	14	13	13	12	9
Werk sluit niet aan bij opleiding/ervaring	21*	28	33	34	32
In een hoog tempo werken	38	36	42	47	51
Veel lichamelijk zwaar werk doen	20	21	22	24	23
Vuil werk doen	22*	28	26	25	25
Stank in het werk	12	12	9	9	12
In een lawaaierig omgeving werken	29*	24	23	22	28
Wel eens gevaarlijk werk doen	11	10	9	8	7
Geen goede promotiekansen hebben in het werk	54*	68	74	70	74
In ploegdienst werken	10	9	11	10	10

* Gegevens gebaseerd op een enigszins afwijkende vraagstelling of antwoordmogelijkheid in de vragenlijst van 1977

** In tegenstelling tot de gegevens van eerdere jaren zijn de gegevens van 1989 gewogen voor leeftijd, geslacht en urbanisatiegraad

Opvallend is, dat met name psychisch belastende aspecten in het werk naar het oordeel van de werkenden veel voorkomen: de helft zegt in een hoog tempo te moeten werken en een derde van de werkenden vindt dat het werk niet aansluit bij de genoten opleiding en ervaring. Indien we kijken naar veranderingen in de tijd (de periode 1977-1989), dan zien we vooral een toename van de psychisch belastende factoren in het werk. Volgens circa 100 deskundigen, die in de Toekomstscenariostudie geconsulteerd zijn, zal deze toename zich ook in de komende twintig jaar voortzetten.

Voorts is er onlangs een Europees onderzoek afgesloten naar de mening van werknemers over hun arbeidsomstandigheden, uitgevoerd door 'the European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions' (5). Dit onderzoek maakt vergelijkingen tussen werknemers uit de twaalf lidstaten mogelijk. Nederland valt op door een relatief klein aandeel van de landbouw en visserij in de beroepsbevolking en een groot aandeel van de dienstverlening. Mede door deze afwijkende opbouw van de beroepsbevolking melden Nederlandse werknemers significant kortere werkweken en zeggen ze significant minder vaak in lawaai, luchtverontreiniging en met gevaarlijke stoffen te werken. Wel komt werken in een hoog tempo en kortcyclische arbeid in Nederland significant meer voor dan in de overige lidstaten (5).

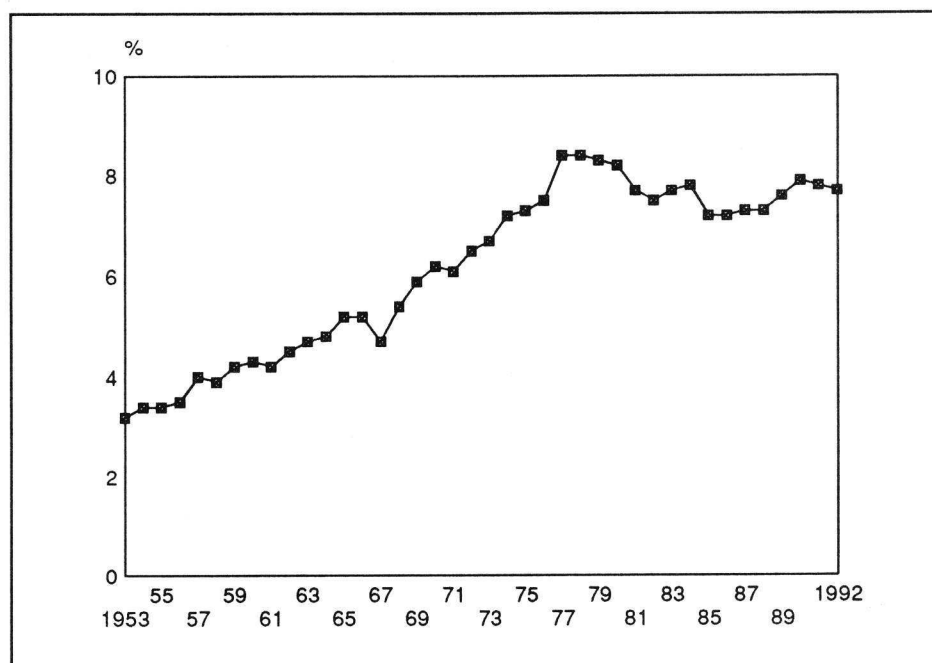
In de eerder genoemde Nederlandse Toekomstscenariostudie is ook gekeken naar verschillen tussen bedrijfstakken ten aanzien van de kwaliteit van de arbeid (4). Daarbij is het meest opvallend dat de **transport-sector** op vele punten negatief scoort: relatief veel eentonig werk in een hoog tempo met weinig ontplooiingsmogelijkheden, alsmede een gebrek aan aansluiting tussen opleiding/ervaring en werkinhoud. Voorts kent de transport-sector veel lawaai, trillingen en schokken, ongunstige klimatologische omstandigheden, stank, gevaarlijk werk, veel ploegendienst en lange werktijden.

Als het gaat om risicovolle bedrijfstakken komen de industrie en de bouwnijverheid min of meer op een gedeelde tweede plaats, na het transport. De **industrie** wordt gekenmerkt door relatief veel eentonig werk, lawaai, trillingen/schokken, straling, biologische en chemische risico's, stank alsmede arbeidsverhoudingen die voor verbetering vatbaar zijn. In de **bouwnijverheid** zijn typerende problemen: weinig ontplooiings- en promotie-mogelijkheden, veel zwaar werk en lawaai, ongunstige klimatologische werkomstandigheden, chemische risico's, vuil en onveilig werk en lange werktijden.

De **landbouw** scoort relatief minder gunstig ten aanzien van de lichamelijke zwaarte van het werk, vuil werk, stank, biologische risico's, ontwikkelings- en promotiemogelijkheden.

Tenslotte de **dienstverlening**. Deze bedrijfstak scoort op bijna alle aspecten relatief gunstig. De meeste problemen zijn nog te vinden in het werktempo en de mentale belasting en de onregelmatige werktijden/ploegendienst. Voor de ziekenhuiswereld zouden hier wellicht nog de stralingsrisico's en biologische risico's aan toegevoegd kunnen worden. Overigens dient bij het bovenstaande wel aangetekend te worden dat de diensten-sector groot in omvang is en dat het overall-beeld sterk bepaald wordt door banken en verzekeringsinstellingen. Maar ook problematischer categorieën als gezondheidszorg, gevangeniswezen, onderwijs en politie vallen onder de dienstverlening.

Enkele trendgegevens over ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid kunnen een beeld schetsen van de gezondheid van de werkenden in Nederland. In figuur 2.1 ziet u het door de Sociale Verzekeringsraad berekende landelijk ziekteverzuimpercentage in de periode 1953-1992 (6,7).

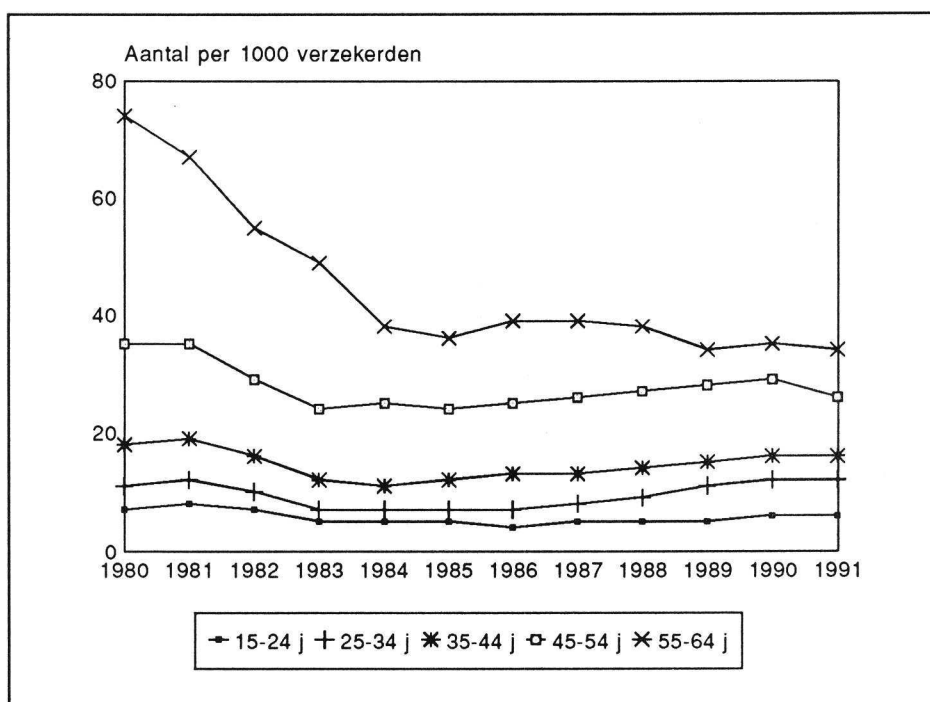
Figuur 2.1 Het ziekteverzuimpercentage in de periode 1953-1992 (6,7)

In de jaren vijftig, zestig en zeventig was er sprake van een toename van het verzuim van 3,2% in 1953 tot 8,4% in 1977. Daarna daalde het percen-

tage vooral in 1981 en 1985 sterk, respectievelijk naar 7,7% en 7,2%. Vervolgens is het percentage weer gestegen tot 7,9% in 1990, waarna een daling volgde tot 7,7% in 1992.

Er zijn geen verzuimcijfers per bedrijfstak beschikbaar. Uit de wel beschikbare gegevens kan worden geconcludeerd, dat de bouw en de industrie een relatief hoog ziekteverzuimpercentage kennen, de transport, handel en horeca een gemiddeld ziekteverzuimpercentage en de landbouw, de zakelijke en overige dienstverlening een relatief laag ziekteverzuimpercentage (4).

Voorts ziet u in figuur 2.2 dat het aantal nieuwe arbeidsongeschikten per 1000 verzekerden in de eerste helft van de jaren '80 in alle leeftijdsgroepen gedaald is (8). De sterkste daling betreft de leeftijdscategorie 55-64 jaar. Ook bij deze gegevens zien we na circa 1985 een lichte toename tot aan 1990. De meest recente cijfers van 1991 doen echter vermoeden dat deze toename weer ten einde is.

Figuur 2.2 Het aantal nieuwe arbeidsongeschikten per 1000 verzekerden per jaar in de periode 1980-1991 (8)

Ook ten aanzien van het arbeidsongeschiktheidsrisico zijn geen gegevens per bedrijfstak beschikbaar. Wel kan worden geconcludeerd dat het risico

in de bouw en de industrie relatief hoog is, in de transport en de handel en horeca gemiddeld en in de landbouw, zakelijke en overige dienstverlening relatief laag (4).

Om welke redenen worden werknemers nu arbeidsongeschikt verklaard? Een tweetal diagnose-categorieën zijn in het Nederlandse bedrijfsleven vooral van belang, zie tabel 2.3 (8). Ongeveer een derde van de werknemers wordt wegens klachten van het bewegingsapparaat arbeidsongeschikt en eveneens circa een derde wegens psychische klachten.

Tabel 2.3 Percentuele verdeling van arbeidsongeschikten (WAO) naar diagnose in 1991 (8)

	%
Bewegingsapparaat	36
Psychisch	32
Hart/vaten	7
Ongevallen	5
Nieuwvormingen	3
Overige diagnoses	17
Totaal	100

Een interessante vraag hierbij is natuurlijk in hoeverre de ziekte, die een werknemer uiteindelijk arbeidsongeschikt maakt, door het werk veroorzaakt wordt. Door de GMD en het NIPG-TNO is hiernaar recent een onderzoek verricht (9).

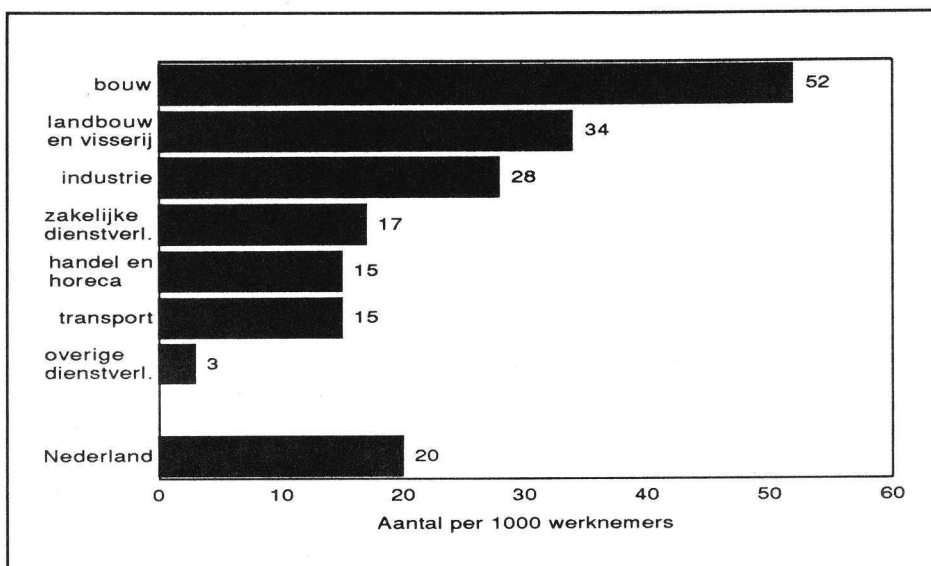
In 1990 - 1991 werd aan 15.000 werknemers, die een jaar in de Ziektewet hadden gezeten, een vragenlijst voorgelegd naar de oorzaken van hun ziekte en uitval uit het werk. Uit dit onderzoek blijkt dat 55% van de WAO-ers hun ziekte of aandoening geheel of in belangrijke mate ziet als gevolg van het werk dat men deed (zie tabel 2.4). Vooral werknemers in de bouw en het transport noemen hun ziekte een beroepsziekte, namelijk respectievelijk 67% en 63%. Van de werknemers in de zakelijke dienstverlening en het verzekeringsbedrijf wijt slechts 45% à 46% hun ziekte aan het werk dat men deed.

Tabel 2.4 De mate waarin ziekte volgens werknemers het gevolg is van het werk dat men deed (n=7045) (9)

Bedrijfsklasse	Gemiddeld % WAO-ers dat de ziekte geheel of in belangrijke mate als gevolg van het werk beoordeeld
Bouw	67
Wegvervoer	63
Voedings- en genotmiddelenindustrie	60
Landbouw en visserij	59
Groothandel	59
Metaalindustrie	58
Horeca	58
Detailhandel	56
Chemische industrie	52
Overige dienstverlening	51
Bankbedrijf	50
Grafische industrie	48
Zakelijke dienstverlening	46
Verzekeringsbedrijf	45
Gemiddelde (representatieve groep)	55

Tenslotte nog enige aandacht voor de veiligheid in het Nederlandse bedrijfsleven. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van bedrijfsongevallencijfers. Uit de meest recente cijfers (uit 1988) blijkt dat in Nederland -op 3,5 miljoen fulltime werknemers- ruim 67.000 bedrijfsongevallen per jaar voorkomen (10). Dit betekent dat bijna 2% van de werknemers in Nederland per jaar getroffen wordt door een bedrijfsongeval. Zoals gezegd is dit waarschijnlijk een onderschatting van het feitelijke voorkomen.

In figuur 2.3 is per bedrijfstak het risico op een bedrijfsongeval weergegeven. De bouw, de landbouw en visserij en de industrie hebben het hoogste bedrijfsongevallen risico, de overige dienstverlening het laagst.

Figuur 2.3 Het aantal bedrijfsongevallen per 1000 fulltime werknemers per bedrijfstak in 1988 (10)

3 OPZET VAN HET ONDERZOEK

In de periode november en december 1992 is een korte telefonische enquête, bestaande uit 11 vragen, uitgevoerd onder werkgevers in het midden- en klein bedrijf en in grote bedrijven in Nederland.

In dit onderzoek zijn de volgende onderwerpen aan de orde geweest:

- de bekendheid met het Europees jaar;
- de bekendheid met de nieuwe Europese wettelijke richtlijnen op het terrein van veiligheid en gezondheid op het werk;
- de verwachte invloed van de nieuwe regelgeving op de arbeidsomstandigheden in het bedrijf;
- de informatiebehoefte van werkgevers ten aanzien van de nieuwe regelgeving;
- de mate waarin men denkt dat ziekten en ongevallen door het werk voorkomen in Nederland en in het eigen bedrijf;
- de mening van de werkgever over wie primair verantwoordelijk is om ziekten en ongevallen door het werk te beperken.

De laatste twee onderwerpen zijn overgenomen uit de zogenaamde Eurobarometer (11). Dit onderzoek is in het voorjaar van 1991 in opdracht van de Europese Commissie uitgevoerd. Circa 12.500 werknemers in alle lidstaten van de EG, waaronder 871 Nederlanders, zijn mondeling geïnterviewd. In dit interview is onder meer gevraagd naar risicoperceptie en verantwoordelijkheden ten aanzien van veiligheid en gezondheid op het werk. Een vergelijking tussen werkgevers uit ons onderzoek en werknemers uit het Eurobarometer-onderzoek is op deze wijze dus mogelijk. Bij de overige onderwerpen worden de resultaten van de enquête bij werkgevers in het midden- en kleinbedrijf en in grote bedrijven vergeleken.

Ten behoeve van ons onderzoek zijn door de databank van de Kamers van Koophandel te Woerden zijn twee steekproeven getrokken. Ten eerste een representatieve steekproef van 1989 bedrijven uit alle bedrijven in Nederland die 2 tot 100 werknemers hebben en waarvan een contactpersoon (meestal de directeur) en een telefoonnummer bekend zijn. Bovendien een niet-representatieve steekproef van 946 bedrijven uit de grote bedrijven (100 of meer werknemers) in Nederland met een contactpersoon en een telefoonnummer. Beide steekproeven zijn tevens opgesplitst naar zeven bedrijfstakken. In bijlage 2 is weergegeven - naar bedrijfsgrootte en bedrijfstak - het aantal werkgevers in de steekproef, het aantal werkgevers dat telefonisch benaderd is en het aantal werkgevers dat telefonisch geïnterviewd is. Als representant van 'de werkgevers in het midden- en kleinbedrijf' zijn telefonische gesprekken gevoerd met de

directeuren van de betreffende bedrijven. Bij de grote bedrijven is besloten om niet de directeur te interviewen, maar de staffunctionaris die belast is met het arbeidsomstandighedenbeleid.

In totaal zijn 2094 contacten gelegd met directeuren in het midden- en kleinbedrijf of staffunctionarissen in de grote bedrijven en zijn 1416 geslaagde gesprekken gevoerd. De totale respons bedraagt dus 68%. De respons in de grote bedrijven is 73%; zoals verwacht iets hoger dan in de kleine en middelgrote bedrijven met een respons van 66%. De respons is hoog bij de werkgevers in de 'landbouw en visserij', de 'overige dienstverlening' en de 'bouw'. In de bedrijfstakken 'transport en communicatie' en 'handel en horeca' was de medewerking van de werkgevers relatief laag. Over de non-respons is enige informatie beschikbaar: 17% van de benaderde werkgevers weigerde medewerking, bij 4% was drie maal geen gehoor, 4% was niet bereikbaar gedurende de onderzoeksperiode, bij 2% was sprake van een afgesloten telefoonlijn en bij 5% van de benaderde werkgevers was er een andere reden om niet mee te doen.

Niet alleen de steekproef, maar ook de responsgroep van het midden- en kleinbedrijf vormt een naar bedrijfstak representatieve afspiegeling van alle werkgevers in deze sector. De in hoofdstuk 4 te bespreken resultaten met betrekking tot het midden- en kleinbedrijf kunnen dan ook representatief geacht worden voor het midden- en kleinbedrijf in heel Nederland. Voor de responsgroep van de grote bedrijven is geen sprake van representativiteit naar bedrijfstak. Om toch uitspraken te kunnen doen over de grote bedrijven in heel Nederland wordt daarom gebruik gemaakt van herweging van de resultaten. Door deze herweging te gebruiken zijn de in hoofdstuk 4 te bespreken resultaten voor de grote bedrijven eveneens als representatief voor Nederland te beschouwen.

Daar de gegevens van de werknemers uit de Eurobarometer niet beschikbaar zijn naar bedrijfsgrootte kan geen onderscheid gemaakt worden naar het midden- en kleinbedrijf en grote bedrijven. Daarom worden de resultaten in hoofdstuk 5 beschreven voor alle werkgevers respectievelijk werknemers in Nederland en voor de werkgevers respectievelijk werknemers in de zeven afzonderlijke bedrijfstakken. Ook bij dit onderdeel is gebruik gemaakt van herweging van de resultaten. De beschreven resultaten zijn derhalve representatief voor Nederland respectievelijk de zeven bedrijfstakken. De gegevens met betrekking tot de werknemers zijn eveneens representatief voor de Nederlandse werkende bevolking (11).

OPENINGSCONGRES

Het Arbeidsomstandigheden Congres 1992 vormde de officiële openingsconferentie van het Europees jaar voor veiligheid en gezondheid op het werk in Nederland. Het congres vond plaats van 7 tot en met 10 april 1992 in de RAI te Amsterdam. De eerste dag was gewijd aan het Europees jaar en aan Europese ontwikkelingen, met onder andere een openingstoespraak van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid dr B. de Vries en een inleiding verzorgd door dr W. Hunter, namens de Europese Commissie. De tweede dag, de zogenaamde bedrijvendag, stond in het teken van arbozorgsystemen. Voor leden van medezeggenschapsorganen was de derde dag bedoeld. De laatste dag ten slotte was vooral gericht op de arbo-professional. Tijdens het congres bestond de gelegenheid om een informatiemarkt te bezoeken, op het gebied van opleiding, advies en voorlichting over arbeidsomstandigheden.

De Congresvoorbereidingscommissie

Arbeidsomstandigheden Congres '92

es Jaar

DONDERDAG 9 APRIL: OR/MC/DC + VGW-Cie-dag

	Tijd	Deelcongres	Onderwerp
n	09.30-12.15	3	Arbodeskundigheid en medezeggenschapsorganen
leid	14.00-16.00	3.1.	Parallelsessies
zorg voor de		3.2.	De OR en de bedrijfsarts en de veiligheidkundige
tandpunten		3.3.	De OR en de externe arbo-adviseur
			Arbo-deskundighedsontwikkeling bij de OR
			De OR en de bedrijfstakgewijze aanpak
			De MC/DC en de Arbo-deskundigheid

Deskundigendag

Onderwerp

Parallelsessies

Ergonomie als ontwerpdiscipline
 Inventariserend Werkplekonderzoek
 Geautomatiseerde informatie ten behoeve van arbo-deskundigen
 Veiligheidszorg
 Psychische problemen bij werknemers zijn te voorkomen
 Hoe vertaal ik de Arbowedet
 Werkplekaanpassingen
 Registratiesystemen toxische stoffen
 Werktijden en zorg(en)

4 DE KENNIS OVER HET EUROPEES JAAR EN DE NIEUWE EUROPESE RICHTLIJNEN: HET MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF VERGELEKEN MET GROTE BEDRIJVEN

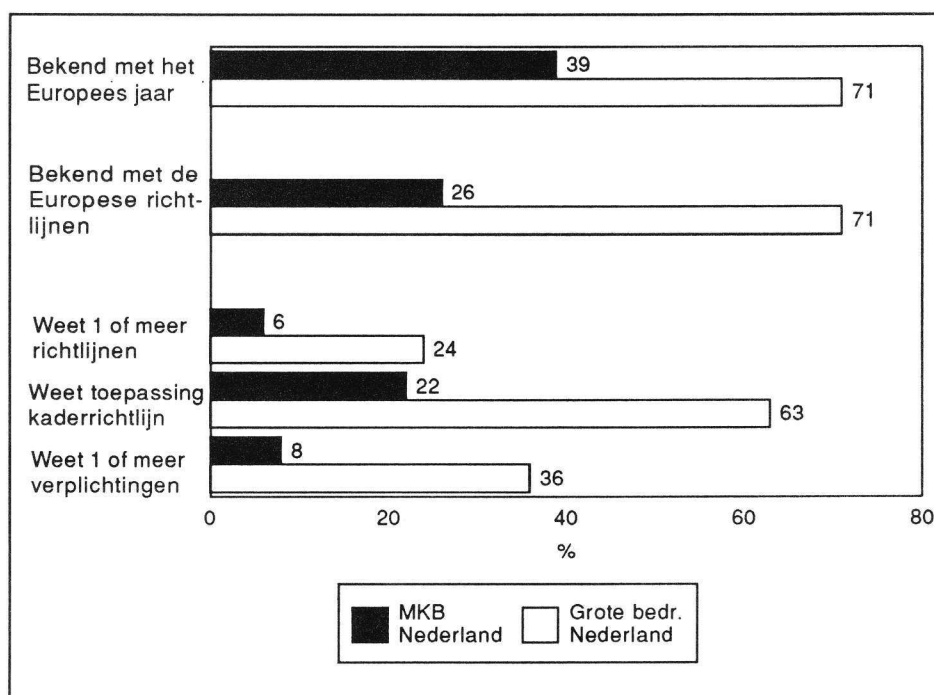
De kennis van werkgevers over het Europees jaar en de nieuwe Europese richtlijnen wordt eerst beschreven voor heel Nederland, met steeds een vergelijking tussen de werkgevers in het midden- en kleinbedrijf en die in de grote bedrijven. (Er wordt geen overzicht gegeven voor het totaal van de bedrijven, daar dit geen relevante informatie verschaft. Het midden- en kleinbedrijf vormt namelijk 98% van dit totaal en bepaalt dus (nagenoeg) volledig de resultaten van dit totaal). Vervolgens worden de resultaten van de werkgevers in de zeven verschillende bedrijfstakken met elkaar vergeleken.

4.1 Nederland

Op het moment van onderzoek, circa negen maanden na de start van het Europees jaar voor veiligheid en gezondheid op het werk, hebben ongeveer vier op de tien werkgevers in het midden- en kleinbedrijf in Nederland wel eens van dit jaar gehoord (zie figuur 4.1). De bekendheid bij de werkgevers in de grote bedrijven is aanmerkelijk groter, namelijk zeven op de tien. Over de nieuwe Europese richtlijnen op het terrein van veiligheid en gezondheid op het werk heeft slechts een kwart van de werkgevers in het midden- en kleinbedrijf wel eens gehoord. Ook hier is de bekendheid van de werkgevers in de grote bedrijven beduidend groter, namelijk 71%. Een aardig detail is, dat alle werkgevers die bekend zijn met het Europees jaar ook significant vaker bekend zijn met de Europese richtlijnen.

Indien meer in detail wordt doorgevraagd naar de kennis over de nieuwe richtlijnen, blijkt deze kennis bij veel werkgevers in het midden- en kleinbedrijf en in iets mindere mate in de grote bedrijven, gering te zijn (zie eveneens figuur 4.1). Slechts weinigen weten één of meer van de zeven richtlijnen die per 1 januari 1993 van kracht zijn met name te noemen: 6% van de directeurs in het midden- en kleinbedrijf en 24% van de staffunctionarissen in de grote bedrijven. De kaderrichtlijn en de bijzondere richtlijnen persoonlijke beschermingsmiddelen en beeldschermwerk worden verreweg het meest genoemd, zowel door de werkgevers in de middelgrote en kleine bedrijven als door die in de grote bedrijven. Verder blijken werkgevers weinig bekend met de verplichtingen waarmee ze per 1 januari 1993 volgens de kaderrichtlijn te maken krijgen: 8% van de werk-

gevers in het midden- en kleinbedrijf en 36% van de werkgevers in de grote bedrijven. De algemene zorg voor de veiligheid en gezondheid van werknemers en het beschikbaar stellen van persoonlijke beschermingsmiddelen blijken nog het meest bekend in het midden- en kleinbedrijf. De staffunctionarissen in de grote bedrijven noemen daarnaast ook geregeld de schriftelijke risico-inventarisatie en -evaluatie, het inschakelen van een deskundige dienst en voorlichting geven aan werknemers. Uitzondering op het gebrek aan detailkennis vormt de kennis over het toepassingsgebied van de kaderrichtlijn. Een groot deel van de werkgevers, dat bekend zegt te zijn met de Europese richtlijnen, weet dat de kaderrichtlijn geldt voor alle bedrijven en niet alleen voor grote bedrijven of bedrijven met gevaarlijke productieprocessen.

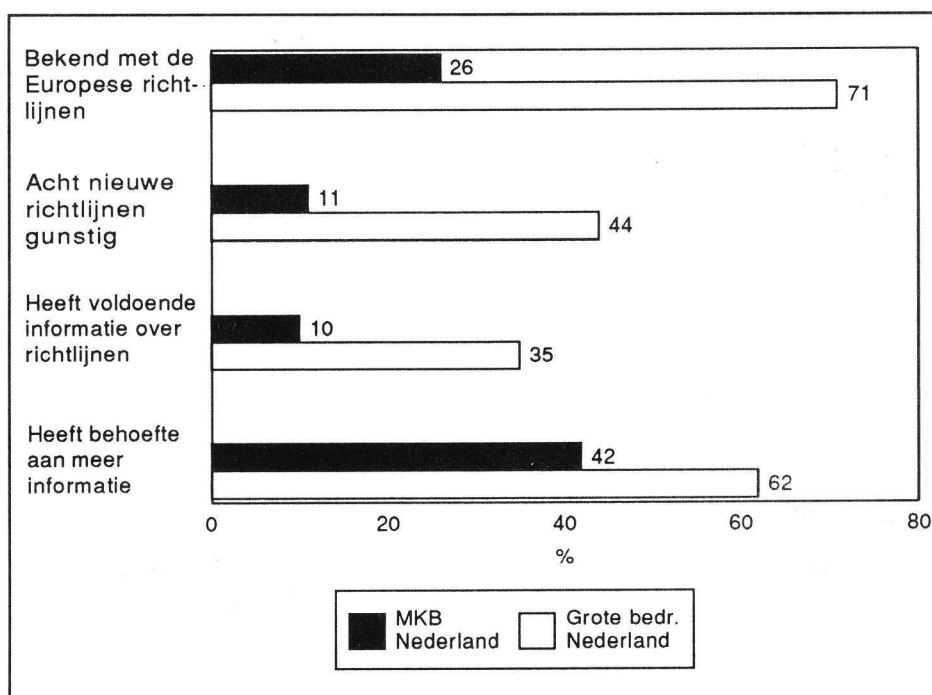

Figuur 4.1 De kennis van werkgevers in het midden- en kleinbedrijf en grote bedrijven over de nieuwe Europese richtlijnen

Slechts één op de tien werkgevers in het midden- en kleinbedrijf verwacht een positieve invloed van de nieuwe wet- en regelgeving op veiligheid en gezondheid in het eigen bedrijf (zie figuur 4.2). De overigen verwachten helemaal geen effect (13%) of weten het (nog) niet (76%). Dit laatste

hoge percentage is mede te wijten aan het feit dat veel werkgevers de richtlijnen niet kennen. Het inschatten van een effect is dan uiteraard lastig. Van de werkgevers die wél bekend zijn met de richtlijnen verwacht namelijk 42% een positieve invloed, 48% geen invloed en weet 10% het (nog) niet.

De werkgevers in de grote bedrijven zijn wat bekender met de richtlijnen en wat optimistischer: 44% verwacht een positieve invloed op veiligheid en gezondheid in het eigen bedrijf, 2% een negatieve invloed, 23% verwacht geen veranderingen en 31% weet het (nog) niet. Van de werkgevers die wél op de hoogte zijn van de Europese richtlijnen verwacht zelfs 62% een positieve invloed, 33% geen veranderingen, 3% een negatieve invloed en weet 3% het (nog) niet.

Figuur 4.2 De informatie behoefte van werkgevers in het midden- en kleinbedrijf en in grote bedrijven

Ten slotte is gevraagd of de werkgevers voldoende informatie hebben over de nieuwe richtlijnen en of ze behoefte hebben aan (meer) informatie. Slechts één op de tien werkgevers in het midden- en kleinbedrijf en één op de drie werkgevers in de grote bedrijven vindt zichzelf voldoende geïnformeerd (zie figuur 4.2). Toch heeft 62% van de staffunctionarissen

2. De kaderrichtlijn

Voor wie geldt de Kaderrichtlijn?

De bepalingen uit de Kaderrichtlijn gelden voor alle particuliere of openbare sectoren: industrie, landbouw, handel, dienstverlening, educatieve, culturele en andere organisaties, met betrekking tot werkgevers en werknemers.

Wat is de plicht van de werkgever?

De werkgever is verplicht te zorgen voor de veiligheid en de gezondheid van de werknemers tijdens het werk. Hij moet daarvoor ook alle nodige maatregelen nemen. Dat kan uiteenvallen in een directe bescherming van de werknemers door technische preventie van beroepsrisico's, voorlichting en opleiding, het organiseren van de bron te bestrijden. Eventuele resterende risico's moet hij afvangen door name monitoren en tempogeboden voor de werknemers, het verspreiden van de gevolgen voor de gezondheid van de werknemers, het verspreiden van de gevolgen van de techniek voor de gezondheid van de werknemers.

ledere werkgever moet in
gezondheid en
die hi

goederen tussen de
vrijen vast voor
en sico's voor de

De Europese richtlijnen en het CE-merk

De Europese Gemeenschap streeft naar lidstaten. Om dat te bereiken stelt de bepaalde groepen producten. Er zijn bouwproducten van kracht. De producten dat wil zeggen, ze geven aan van welke eisen de gebied van veiligheid, gezondheid en milieu of conform richtlijnen omzetten in nationale wetgeving. Ze witten lopende nationale eisen aan producten. We Producten die voldoen aan de eisen uit de richtlijn (Conformite Europese). Producten die wel o een CE-merk, mogen in de toekomst niet meer genomen worden.

Op basis van de richtlijnen worden geharmoniseerd op welke manier een producent kan voldoen aan waar het produkt aan moet voldoen. Geharmoniseerde normen spelen. Het gebruik van normen is vrijwillig.

Wanneer is de Machinerichtlijn van kracht?

Vanaf 1 januari 1993 in
kracht. Op grond v
stellen van machir
de EG niet worde
... nation

De lidstaten kunnen in hun nationaal richtlijn zijn vastgesteld. Ook de verwerken de eisen uit de Machi In Nederland zullen de eisen uit Gevaarlijke Werktuigen (voor wetgeving zullen hebben aar nog niet voltooid.

Bestaat er een overgangperiode?

er een
periode?

Tot 1 jaar
Machir
overg
het te
handel te brengen die
die in de lidstaten van de
nace richtlijn van.

*Veilig en gezond werken
in heel Europa*

Nieuwe Europese richtlijnen
verbeteren arbeidsomstandigheden in de EG.

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

CE
Goede Zaken!

in de grote bedrijven en maar 42% van de directeuren in de kleine en middelgrote bedrijven behoefte aan (meer) informatie. Met andere woorden, hoewel slechts een klein deel van de werkgevers in het midden- en kleinbedrijf voldoende geïnformeerd is, heeft maar een relatief klein deel behoefte aan meer informatie. De volgende gegevens kunnen deze bevinding nog wat verduidelijken. Van de werkgevers in het midden- en kleinbedrijf die zeggen niet voldoende geïnformeerd te zijn heeft 81% behoefte aan meer informatie. Bij de werkgevers in de grote bedrijven is dit 82%. Maar van de werkgevers die wél voldoende op de hoogte zeggen te zijn van de Europese richtlijnen zegt 11% in het midden- en kleinbedrijf en 32% in de grote bedrijven behoefte te hebben aan meer informatie.

Om te inventariseren welke instanties werkgevers als belangrijke bronnen van informatie over arbeidsomstandigheden beschouwen, is hier tevens naar gevraagd. Een vijfde van de werkgevers die behoefte heeft aan meer informatie zou dit aanvragen bij de eigen bedrijfstak- of brancheorganisatie en eveneens een vijfde bij de Kamer van Koophandel. Eén op de tien zou zich wenden tot de overheid of tot sociale-zekerheidsinstanties zoals de bedrijfsvereniging, het GAK of de GMD. Tevens zijn meer dan eens genoemd de werkgeversorganisatie, de bedrijfsgezondheidsdienst, onderzoeksinstellingen, het arbeidsbureau en postbus 51/postkantoor. Eén op de tien werkgevers in het midden- en kleinbedrijf, die behoefte heeft aan meer informatie, zegt niet te weten bij welke instantie deze aan te vragen is.

Bij de werkgevers in de grote bedrijven is de situatie heel anders. Ze hebben relatief veel kennis over de richtlijnen en hebben tevens relatief veel behoefte aan meer informatie. Van deze laatste groep werkgevers zou één op de drie zich wenden tot de overheid en nog eens 12% tot de arbeidsinspectie. Ook zou 15% informatie aanvragen bij de eigen bedrijfstakorganisatie en 10% bij de werkgeversorganisatie. Tenslotte werden ook de bedrijfsgezondheidsdienst, de sociale-zekerheidsinstanties en onderzoeksinstellingen meer dan eens genoemd. Ook bij de werkgevers in de grote bedrijven zegt één op de tien, die meer informatie zou willen hebben, niet te weten waar deze te verkrijgen is.

4.2 De zeven bedrijfstakken met elkaar vergeleken

In grote lijnen komt het beeld dat geschetst is voor heel Nederland eveneens voor bij de zeven afzonderlijke bedrijfstakken. De detailliekennis over de nieuwe Europese wet- en regelgeving is gering. De staffunctionarissen in de grote bedrijven hebben meer kennis dan de directeuren in de kleine en middelgrote bedrijven. In tabel 4.1, 4.2 en 4.3 staan de

INFORMATIE HANDBOEK ARBEIDSOMSTANDIGHEDEN

Voor u ligt de eerste uitgave van het Handboek Arbeidsomstandigheden. Deze gaat over gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen bij het werken met bestrijdingsmiddelen en maakt deel uit van het hoofdstuk bestrijdingsmiddelen.

Doel

Het Handboek is bestemd voor diegenen die aan werkenden in de Land- en Tuinbouw voorlichting geven over de gebruiksaanwijzingen van de beschermingsmiddelen. Het Handboek kan hierbij een middel zijn.

Stigas:
aandacht voor
werkomstandigheden
en gezondheid

PROGRAMMA

in Elsas-Preeker, directeur Districtskantoor GUO

Stigas
ontwikkelingen"
Nieuwestelijke Raad voor Friesland van het
Friesland voor de agrarische sector"
Oenkerk
gheden in het praktijkonderwijs"

heden-route

n-route, de tentoonstellin
ngies

ogelijk gemaakt door subsidie in het kader van he

resultaten per bedrijfstak, uitgesplitst naar het midden- en kleinbedrijf en naar grote bedrijven. In bijlage 2 staat het aantal respondenten per bedrijfstak en bedrijfsgrootte waarop deze resultaten zijn gebaseerd.

Tabel 4.1 De kennis van werkgevers over het Europees jaar en de Europese richtlijnen naar bedrijfstak en bedrijfsgrootte

Bedrijfstak	Bekend met Europees jaar		Bekend met Europese richtlijnen	
	MKB	grote bedrijven	MKB	grote bedrijven
Landbouw en visserij	29	67	17	50
Industrie en delfstoffen	47	73	36	70
Bouw	47	80	40	86
Handel en horeca	35	59	22	66
Transport en communicatie	57	74	22	70
Zakelijke dienstverlening	36	71	27	69
Overige dienstverlening	46	67	33	65
Nederland	39	71	26	71

De werkgevers in het midden- en kleinbedrijf in **de landbouw en visserij** vallen op door hun geringe bekendheid met het Europees jaar en de Europese richtlijnen, respectievelijk 29% en 17%. Dit is beduidend minder dan de kennis van de werkgevers in de overige bedrijfstakken. Ook de staffunctionarissen in de grote bedrijven in deze bedrijfstak zijn duidelijk minder bekend met de Europese richtlijnen (50%), dan die in de overige bedrijfstakken. Door deze grote onbekendheid verwacht ook slechts 17% van hen een positieve invloed van de nieuwe richtlijnen op veiligheid en gezondheid in het eigen bedrijf, 33% geen verandering en weet de helft het (nog) niet.

Van alle werkgevers die zeggen voldoende informatie te hebben over de nieuwe richtlijnen is het percentage in de landbouw en visserij het laagst: het midden- en kleinbedrijf 2% en de grote bedrijven 17%. Niet verwonderlijk is, dat de behoefte aan meer informatie bij de grote bedrijven in deze bedrijfstak juist het hoogst is, namelijk 75%.

PROJECT "WERKBOEK ARBOJAARPLAN"

Het project

De Ondernemingsorganisatie CWM, een werkgeversvereniging met ruim 850 leden in metaal, kunststof en techniek, heeft in 1992 het project "Werkboek Arbojaarplan" uitgevoerd. De doelstelling van dit project is de bevordering van de kennis en toepassing van de Arbowet in de ledenkring van de CWM. De betrokken bedrijven hebben in het algemeen zo'n 20 tot 150 werknemers in dienst. Deze categorie bedrijven, het Middelgroot en Kleinbedrijf (MKB), heeft vaak onvoldoende tijd en menskracht in huis om invulling te kunnen geven aan een bedrijfseigen arbeidsomstandighedenbeleid. De CWM tracht met de uitgave van het "Werkboek Arbojaarplan" in deze leemte te voorzien. Het Werkboek is samengesteld door een tweetal Arbodeskundigen van het Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden (NIA) te Amsterdam. Het heeft, alvorens in definitieve vorm te zijn uitgegeven, een uitvoerige "testronde" ondergaan in een viertal pilot plants uit CWM-kring. Deze combinatie van theoretische en praktische ervaring heeft geleid tot een bijzonder toegankelijk Arbo-instrument. De toegankelijkheid wordt met name bereikt door de branche-eigen voorbeelden en de direct toepasbare formulieren.

De introductie bij de CWM-bedrijven

Middelgrote en kleinere bedrijven uit de CWM-kring zien de noodzaak van goede arbeidsomstandigheden wel degelijk in. Dit blijkt uit het feit dat ruim 120 bedrijven vertegenwoordigd waren op de in het voorjaar van 1992 gehouden themamiddag, waar het Werkboek werd gepresenteerd. Ook op een tweetal regio-bijeenkomsten van de CWM, bezocht door tezamen zo'n 50 werkgevers, is het Werkboek gepresenteerd. Tenslotte is het Werkboek in diverse mailings onder de aandacht van de leden gebracht, zodat inmiddels ongeveer 500 bedrijven het in hun bezit hebben. Ook van buiten CWM-kring is de vraag naar het Werkboek onverwacht groot: bedrijven van buiten de branche zijn door mond-op-mond reclame enthousiast gemaakt.

De toekomst van het project

Toch blijft gestructureerd arbobeleid voor veel kleinere en middelgrote bedrijven een enorme opgave. Daarnaast vereisen de nieuwe Europese richtlijnen die in de Arbowet opgenomen worden (risico-inventarisatie, machine-richtlijnen e.d.) voortdurend aanpassingen in de ondernemingen. De CWM ziet het project "Werkboek Arbojaarplan" dan ook als een tot ver na 1992 doorlopend project.

Tabel 4.2 De detailkennis van werkgevers over de Europese richtlijnen naar bedrijfstak en bedrijfsgrootte

Bedrijfstak	Weet één of meer richtlijnen		Weet één of meer verplichtingen		Weet voor wie kader-richtlijn geldt	
	MKB %	grote bedrijven %	MKB %	grote bedrijven %	MKB %	grote bedrijven %
Landbouw en visserij	10	17	5	33	17	42
Industrie en delfstoffen	4	23	12	38	31	62
Bouw	4	20	12	38	34	76
Handel en horeca	6	17	7	25	17	59
Transport en communicatie	4	26	6	34	20	64
Zakelijke dienstverlening	8	42	4	44	23	62
Overige dienstverlening	6	16	20	28	31	53
Nederland	6	24	8	36	22	63

De werkgevers in het midden- en kleinbedrijf in **de industrie en delfstoffenwinning** weten over het algemeen wat meer van het Europees jaar en de nieuwe richtlijnen dan de gemiddelde werkgever in Nederland. Bovendien zijn de verschillen tussen de werkgevers in het midden- en kleinbedrijf en die in de grote bedrijven in deze bedrijfstak wat kleiner dan bij de gemiddelde werkgever in Nederland. Ten aanzien van de detailkennis over de richtlijnen geldt ook hier hetzelfde als bij de werkgevers in Nederland: men is nauwelijks in staat om richtlijnen of verplichtingen te noemen. Evenals bij de gemiddelde werkgever ten slotte, heeft één op de tien werkgevers in de kleine en middelgrote industriebedrijven voldoende informatie over de nieuwe richtlijnen. Bij de grote bedrijven is dit bijna één op de vier.

Evenals in de industrie weten ook de werkgevers in het midden- en kleinbedrijf in **de bouw** wat meer van het Europees jaar en de nieuwe richtlijnen dan de gemiddelde werkgever in Nederland. Opvallend is het hoge percentage werkgevers van grote bedrijven, dat aangeeft wel eens gehoord te hebben van het Europees jaar (80%) of de nieuwe richtlijnen (86%).

BOUWPLAATS EN ARBEIDSOMSTANDIGHEDEN

In opdracht van de Stichting Bouwresearch heeft de Stichting Arbeidstechnisch Onderzoek Bouwnijverheid het handboek 'Bouwplaats en Arbeidsomstandigheden' vervaardigd. Hierin staat een beschrijving van circa 50 risicovolle handelingen in de woning- en utiliteitsbouw met daarbij praktische tips ter voorkoming van gevaarlijke en/of ongezonde situaties.

Metselen van bakstenen

De handeling

Tijdens het metselwerk staan de te verwerken bakstenen opgestapeld naast de metselaar. Deze begint op een laag niveau te metselen maar naarmate hij vordert wordt de muur, en daarmee de werkhoopte, hoger. De tas bakstenen naast de metselaar wordt uiteraard steeds lager.

Knelpunten

Werkhouding

Een metselaar werkt het prettigst op borsthoopte. Als hij lager moet metselen moet hij hurken, bij hoger metselen moet hij boven z'n hoofd werken. De hoopte waarop de bakstenen afgepakt worden is vaak een andere als de werkhoopte. De metselaar moet bij iedere steen dit hoogteverschil overbruggen. Bovendien wordt deze beweging met gedraaide rug uitgevoerd. Deze situatie vormt een risico voor de rug van de metselaar.

Hoe verbeteren?

Het hoogteverschil tussen stenen en muur moet zo klein mogelijk zijn. Bovendien zou de metselaar continu op borsthoopte moeten kunnen metselen. Om dit te bereiken de volgende handreikingen:

Steiger regelmatig bijstellen

De hoopte van de steiger kan vaak meer worden aangepast dan nu het geval is. Na iedere (verticale) meter metselwerk kan men de steiger een meter verhogen. Zo kan de metselaar altijd op een fatsoenlijke hoopte de stenen verwerken.

De hoopte van de steiger kan vaak meer worden aangepast dan nu het geval is. Na iedere (verticale) meter metselwerk kan men de steiger een meter verhogen. Zo kan de metselaar altijd op een fatsoenlijke hoopte de stenen verwerken.

In de meeste gevallen kan de hoopte van de steiger met 1 meter boven de loopsteiger worden aangepast. De bakstenen op de tussensteiger te plaatsen wordt de gemiddelde tilhoopte voor de metselaar verkleind.

Een derde van de werkgevers in de kleine en middelgrote bedrijven weet dat de kaderrichtlijn voor alle bedrijven van toepassing is, terwijl driekwart van de werkgevers van de grote bedrijven dit weet. Dit is beduidend meer dan de werkgevers in de overige bedrijfstakken.

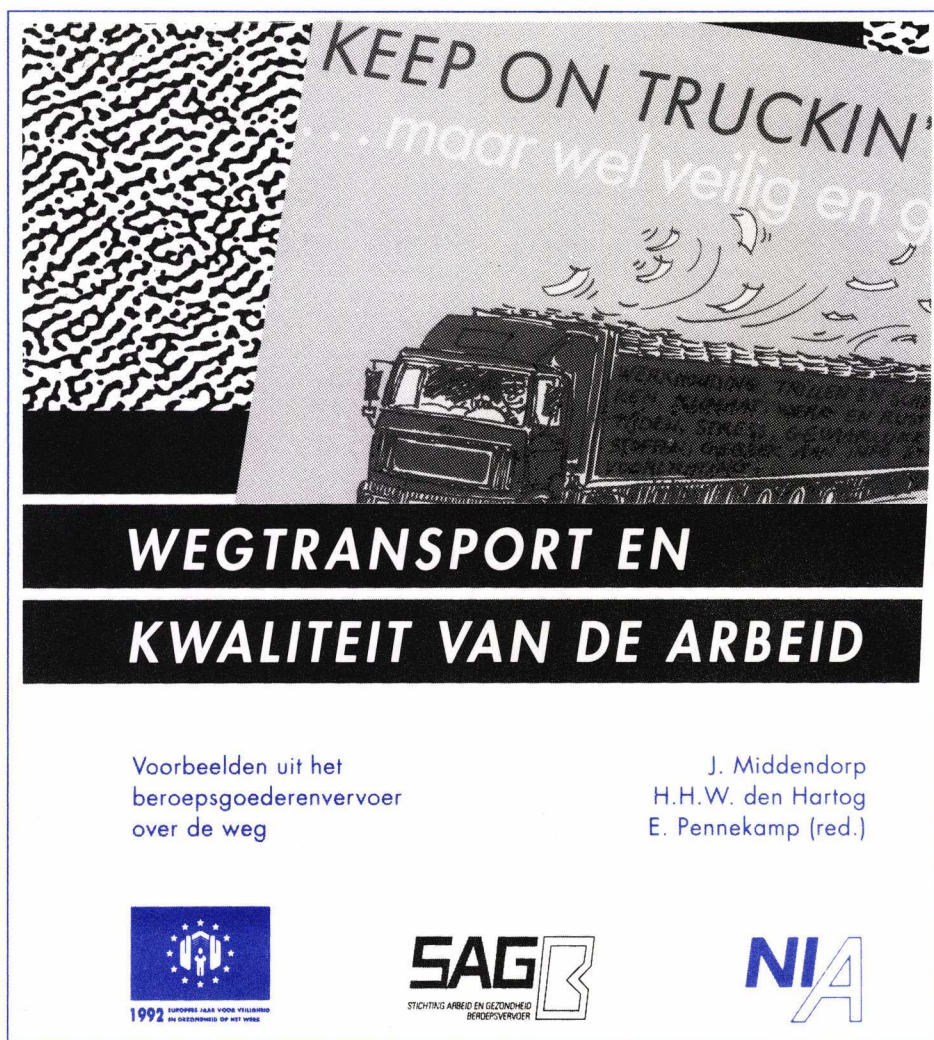
Zowel bij de grote als bij de kleine en middelgrote bedrijven in de bouw zijn er opvallend veel werkgevers die een positieve invloed verwachten van de nieuwe wet- en regelgeving op de arbeidsomstandigheden in het bedrijf (respectievelijk 62% en 19%). Gezien de relatief grote bekendheid met de richtlijnen is het niet verwonderlijk dat slechts een relatief kleine groep werkgevers de invloed van de richtlijnen (nog) niet kan inschatten. Ook ten aanzien van de informatiebehoefte vormen de werkgevers in de bouw en nijverheid een gunstige uitzondering: één op de vijf werkgevers in het midden- en kleinbedrijf en twee op de vijf werkgevers in de grote bedrijven geeft aan voldoende informatie te hebben over nieuwe wet- en regelgeving. De staffunctionarissen in de grote bedrijven hebben dan ook het minst behoefte aan meer informatie, namelijk 48%.

Tabel 4.3 De informatiebehoefte van werkgevers naar bedrijfstak en bedrijfsgrootte

	Nieuwe richtlijnen gunstig voor Arbo		Heeft voldoende informatie over richtlijnen		Heeft behoefte aan meer informatie over richtlijnen	
Bedrijfstak	MKB %	grote bedrijven %	MKB %	grote bedrijven %	MKB %	grote bedrijven %
Landbouw en visserij	12	17	2	17	36	75
Industrie en delfstoffen	14	45	11	38	48	59
Bouw	19	62	19	44	42	48
Handel en horeca	8	40	9	26	39	64
Transport en communicatie	2	50	12	36	33	60
Zakelijke dienstverlening	12	35	5	35	48	60
Overige dienstverlening	21	39	12	29	49	65
Nederland	11	44	10	35	42	62

WEGTRANSPORT EN KWALITEIT VAN DE ARBEID

Om de aandacht voor arbeidsomstandigheden in het wegvervoer te stimuleren heeft de Stichting Arbeid en Gezondheid in het Beroepsvervoer in samenwerking met het Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden het boekje 'Wegtransport en kwaliteit van de arbeid; voorbeelden uit het beroepsgoederenvervoer over de weg' uitgegeven. Dit boekje is naar circa 2500 werkgevers in het beroepsgoederenvervoer over de weg toegestuurd. De bijbehorende brochure 'Keep on truckin'... maar wel veilig en gezond', is verspreid onder 30.000 chauffeurs in het beroepsgoederenvervoer.

De bekendheid met het Europees jaar en de nieuwe Europese richtlijnen is bij de werkgevers in **de handel en horeca** minder dan bij de overige werkgevers. Slechts 59% van de staffunctionarissen in de grote bedrijven is bijvoorbeeld bekend met het Europees jaar, terwijl dit gemiddeld 71% is. Ook weet slechts 25% van hen één of meer verplichtingen volgens de kaderwet te noemen en kan gemiddeld 36% van de werkgevers dit doen. Mede tengevolge van deze onbekendheid verwacht slechts een klein gedeelte van de werkgevers in de handel en horeca een positieve invloed van de nieuwe richtlijnen op de arbeidsomstandigheden in het eigen bedrijf, namelijk 8% in de kleine en middelgrote bedrijven en 40% in de grote bedrijven. Vooral bij de grote bedrijven in de handel en horeca is het percentage werkgevers dat voldoende informatie over de richtlijnen zegt te hebben relatief laag, namelijk 26%. De behoefte aan meer informatie is bij deze werkgevers echter niet veel hoger (64%) dan gemiddeld (62%).

In de bedrijfstak **transport** valt het hoge percentage op van werkgevers in het midden- en kleinbedrijf dat bekend is met het Europees jaar, namelijk 57%. Gemiddeld is dit 39%. De kennis van de werkgevers in deze bedrijfstak over de nieuwe richtlijnen wijkt over het algemeen weinig af van het gemiddelde. De werkgevers in de kleine en middelgrote bedrijven vallen eveneens op met betrekking tot het effect dat ze verwachten van de nieuwe richtlijnen. Slechts 2% van hen verwacht een positieve invloed op de arbeidsomstandigheden in het eigen bedrijf, 20% verwacht geen veranderingen en 78% weet het (nog) niet. De werkgevers in de grote bedrijven verwachten juist wat meer dan gemiddeld een positieve invloed, namelijk 50% tegenover 44% gemiddeld. Daarnaast verwacht 18% van hen geen verandering en weet 32% het (nog) niet. Tenslotte vormen de werkgevers in het midden- en kleinbedrijf een bijzonder groep met betrekking tot de informatiebehoefte. Hoewel slechts 22% bekend is met de Europese richtlijnen en slechts 12% voldoende informatie heeft, heeft toch slechts 33% behoefte aan meer informatie. Het transport heeft hiermee het laagste percentage van alle bedrijfstakken.

De resultaten van de werkgevers in **de zakelijke dienstverlening** komen sterk overeen met die van de gemiddelde werkgever in de middelgrote en kleine en de grote bedrijven in Nederland. Alleen ten aanzien van de detailkennis over de richtlijnen vallen enkele aspecten op. De staffunctionarissen in de grote bedrijven weten beduidend vaker dan de overige werkgevers één of meer nieuwe richtlijnen (42%) en één of meer verplichtingen ten gevolge van de kaderwet te noemen (44%).

MEC

Stad Groningen organiseert Arbo-manifestatie

Onder het motto 'Beter werk, samen doen', organiseert de gemeente Groningen een grote tweedaagse Arbo-manifestatie op 13 en 14 mei. Het doel van de manifestatie is om werknemers – maar ook leidinggevenden – allerlei praktische informatie te geven over het verbeteren van de arbeidsomstandigheden.

De Arbo-manifestatie vindt plaats in het kader van het Europees jaar voor de veiligheid en gezondheid op het werk en sluit aan bij de wettelijke verplichting (Arbo-wet) voor werkgevers om voldoende aandacht en zorg aan de arbeidsomstandigheden van de werknemers te besteden en de werknemers hierover in te lichten.

Op het symposium staat de veiligheid van de arbeid

orde komen zijn onder andere: de risico's in de arbeidssituatie op het gebied van veiligheid en gezondheid en wat werkgevers en werknemers zouden kunnen of moeten doen om die risico's te elimineren; de Europese regelgeving en de effecten daarvan; denk- en werkmodellen voor een Arbo-aanpak. Ook is er veel aandacht voor de medezeggenschap van werknemers en de samenwerking tussen werkgever en werknemer bij het Ar-

bo-beleid en de integratie van het Arbo-beleid in de dagelijkse praktijk.

Expositie

Behalve het tweedaagse symposium, zal er op 13 mei ook een expositie plaatsvinden, waar diverse instellingen demonstraties geven over concrete verbeteringen van de arbeidsomstandigheden.

Het symposium is bedoeld voor werknemers

van gemeentelijke diensten en bedrijven en van de diverse overheidsinstellingen in de stand Groningen en omgeving. Daarnaast richt de manifestatie zich op medezeggenschapsorganen, vgw-commissies, managers en beleidsmakers.

Een belangrijke participant van de manifestatie is het ministerie van sociale zaken en werkgelegenheid, dat verantwoordelijk is voor het landelijk Arbo-beleid en voor het toezicht op de naleving van de wet. Ook het ministerie van binnenlandse zaken, dat tot taak heeft de uitvoering van de Arbo-wet bij de diverse rijksdiensten te bevorderen, is bij de organisatie betrokken. De Europese Commissie is medefinancier van het project.

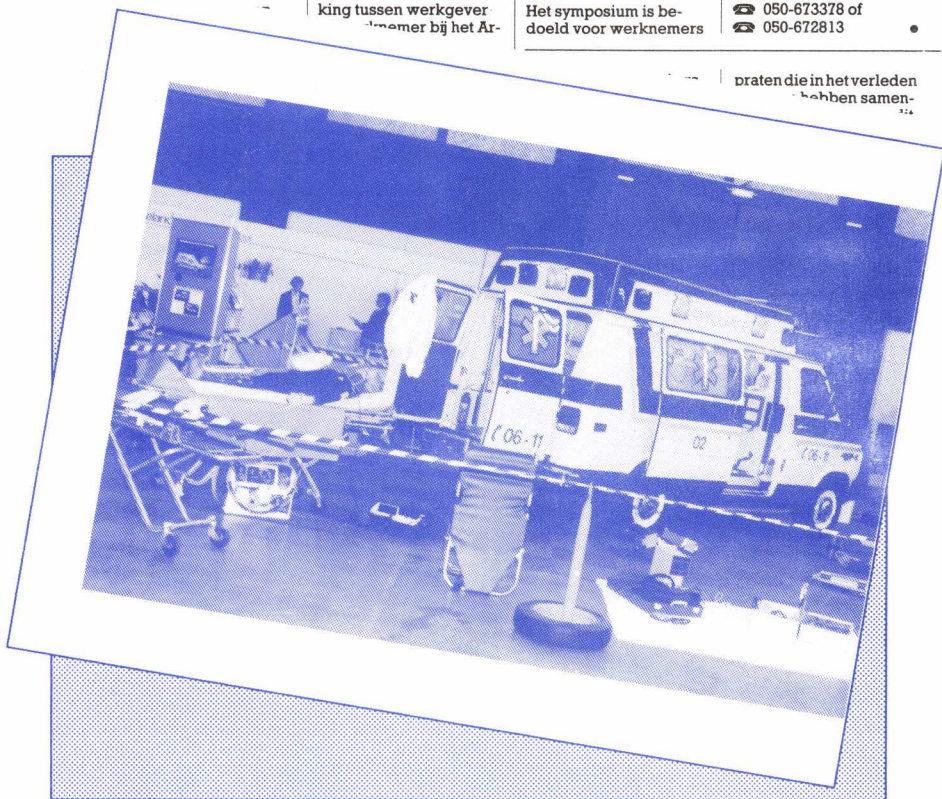
Plaats: Martinihal Groningen. Prijs: 225,-

Voor meer informatie:

☎ 050-673378 of

☎ 050-672813

praten die in het verleden hebben samen-

De laatste bedrijfstak die hier besproken wordt is **de overige dienstverlening**. Voor de volledigheid wordt hier nogmaals vermeld, dat het hierbij gaat om particuliere bedrijven en instellingen en niet om overheidsinstanties en -bedrijven. Ook de werkgevers in deze bedrijfstak wijken over het algemeen niet opvallend af van de gemiddelde werkgever. De verschillen tussen de werkgevers in het midden- en kleinbedrijf en die in de grote bedrijven zijn echter relatief klein. Verder valt op dat de staffunctionarissen in de grote diensverleningsbedrijven het minst vaak één of meer richtlijnen weten te noemen. De directeuren in de middelgrote en kleine bedrijven weten daarentegen juist het vaakst één of meer verplichtingen ten gevolge van de kaderwet te noemen. Bovendien is deze groep werkgevers het meest optimistisch over de effecten van de richtlijnen. Meer dan 20% verwacht een positieve invloed op de arbeidsomstandigheden in het eigen bedrijf.

Werk wijzer

Kankerverwekkende stoffen

Kom de voorschriften na
Als kankerverwekkende stoffen inderdaad kanker teweegbrengen, komt dat pas na jaren aan het licht. Daarom ontstaat gemakkelijk de neiging het niet zo nauw te nemen met de veiligheidsschermingsvoorschriften. Het is in ieders belang maatregelen nakomen, ook een risico voor

**NEDERLANDSE
KANKERBESTRIJDING**
KONINGIN WILHELMINA FONDS

**INTEGRALE
KANKERCENTRA**

ende stoffen?
of gewerkt hebt met . Dat wil beslist niet zult krijgen. U loopt alreeds vormen van zult krijgen is een akt gemakkelijker 'co's die iemand i de hoeveelheid.

erzoeken voor i mensen die

EUROPA TEGEN K

1992 EUROPEES JAAR VOOR VEILIGHEID EN GEZONDHEID OP HET WERK

**WERKT U
ALLEEN
NA ZESSEN
AAN UW
GEZONDHEID?**

**Geef kanker minder kans
Ook op het werk.**

denk je meestal in je vrije tijd. Dan miste of probeer je was af te vallen. 1 op vochtbaarheid, tenslotte aan of naar de gemiddelde mens brengt door op z'n werk. En daar het je veel vreemde eigenschappen. 1, moeten we eerlijk zeggen. Want ge collega traktiert op gebak en 'ne' tegen. Aan het eind van de afgepas een bierje of een biertje, er zo'n lekkere kroket in de maar weer die discussies over

"Wat goed is voor de gezondheid is ook goed tegen kanker en andersom. Veel mensen brengen 1/3 deel van de dag door op hun werk. Daarom zal iedereen ook daar op zijn gezondheid willen letten." Dr. K.W. van de Pol, Algemeen directeur Nederlandse Kankerbestrijding/KWF

en moet ook anders. Want al is kans op ziekten groter. En hoe als kanker.

ter leven op ons werk? Het zijn door het samen te

net roken. Dat is veel klaar helpen. Samen aan

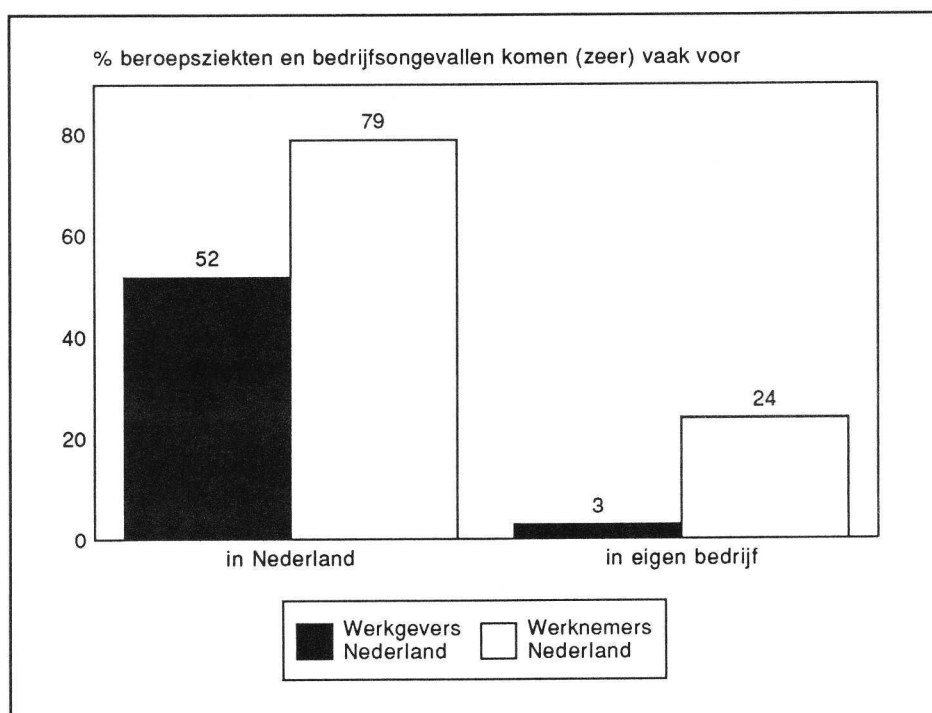
het werk helpen. En de trap nemen in plaats van de lift. Zo zijn er nog tal van andere manieren om gezonder te leven van morgen tot nu.

Samen. Dat betekent niet alleen samen met collega's, maar soms ook samen met deskundigen. De bedrijfsarts bijvoorbeeld. Of instanties als de Nederlandse Kankerbestrijding en de Integrale Kankercentra. Er zijn actieprogramma's beschikbaar. Bijvoorbeeld over roken. Over alcohol. Over bewegen, over voeding en over stress.

5 HET VÓÓRKOMEN VAN ZIEKTEN EN ONGEVALLEN DOOR HET WERK: OPINIES VAN WERKGEVERS VERGELEKEN MET DIE VAN WERKNEMERS

Aan de werkgevers is gevraagd in welke mate ziekten en ongevallen door het werk vóórkomen in Nederland en in hun eigen bedrijf. Vervolgens hebben de werkgevers aangegeven wie, in hun ogen, primair verantwoordelijk is voor het verminderen van ziekten en ongevallen door het werk. De antwoorden van de werkgevers worden vergeleken met die van werknemers, eerst voor heel Nederland en vervolgens per bedrijfstak.

5.1 Nederland

Figuur 5.1 Risicoperceptie ten aanzien van veiligheid en gezondheid op het werk: werkgevers en werknemers

EXPOBIEL

Van begin oktober 1992 tot eind februari 1993 trok er een mobiele tentoonstelling door Nederland over gezondheid en veiligheid op het werk, de zogenaamde 'Expobiel'. Het was de bedoeling met deze Expobiel de werknemers op de werkvloer te bereiken, aangezien zij meestal niet in de gelegenheid zijn om symposia, congressen en tentoonstellingen te bezoeken. In de Expobiel was informatie beschikbaar over de Arbeidsinspectie. Ook was er een presentatie van het Europees Jaar en informatie over ergonomie, lawaai, kankerverwekkende stoffen, stress en leefgewoonten. Tevens kwamen reïntegratie en werkplekinrichting aan de orde.

Expobiel brengt voorlichting op de werkvloer

...e in o-oor-anwel-chrij-tie opagne top een ma's.

k op geluid

(bedrijfs-eel uitma-aangesloten e associatie en inzendingen taal. De gepubliceerd ing hebben c rt 1992 tot 1

men uiterli-ge diend te- reiking 22 jdens de het jaar i-bruari i-matie is ational /zon, 55, nster

**Eind septem-
minister De
kader van
voor Veilig-
Gezondh
Alkmaa
gegeve
voor!
arbe-
gez-
van
ze**

Europa tegen kanker

Thema: Veiligheid en Gezondheid in bedrijven

Mobiele tentoonstelling trekt door Nederland

Van eind september 1992 tot eind februari 1993 trekt er een mobiele tentoonstelling door ons land over veiligheid en gezondheid in bedrijven. De tentoonstelling is opgezet in het kader van het 'Europees Jaar voor Veiligheid en Gezondheid op het werk' (februari '92 - februari '93), een initiatief van de Europese Gemeenschappen.

• Europees Jaar voor Veiligheid en Gezondheid op het werk

Deelnemers zijn onder meer de Gemeenschappelijke Administratieve Kantoren (GAK), de overheid, de Nederlandse Kankerbestrijding en de Integrale Kankerbestrijding. De tentoonstelling is bedoeld om werkgevers en werknemers te informeren over:

- veiligheid, gezondheid en welzijn bij het werk, met andere woorden: goede arbeidsomstandigheden in de werkvloer
- veiligheid, gezondheid en welzijn bij het werk, met andere woorden: goede arbeidsomstandigheden in de werkvloer
- veiligheid, gezondheid en welzijn bij het werk, met andere woorden: goede arbeidsomstandigheden in de werkvloer

ling alleen toegankelijk voor (delegaties van) bedrijven. Bedrijven in de steden waar de tentoonstelling komt, ontvangen hiervan bericht en kunnen zich voor een bezoek inschrijven.

Omdat het 'jaar' betrekking heeft op veiligheid en gezondheid is het natuurlijk ook belangrijk dat de werknemers alleen toegankelijk voor (delegaties van) bedrijven. Bedrijven in de steden waar de tentoonstelling komt, ontvangen hiervan bericht en kunnen zich voor een bezoek inschrijven.

Omdat het 'jaar' betrekking heeft op veiligheid en gezondheid is het natuurlijk ook belangrijk dat de werknemers alleen toegankelijk voor (delegaties van) bedrijven. Bedrijven in de steden waar de tentoonstelling komt, ontvangen hiervan bericht en kunnen zich voor een bezoek inschrijven.

samenwerking kan beide initiatieven wederzijds ondersteunen. Vandaar dat de Europese Gemeenschappen hebben aangedrongen op goede samenwerking binnen de staten tussen de...

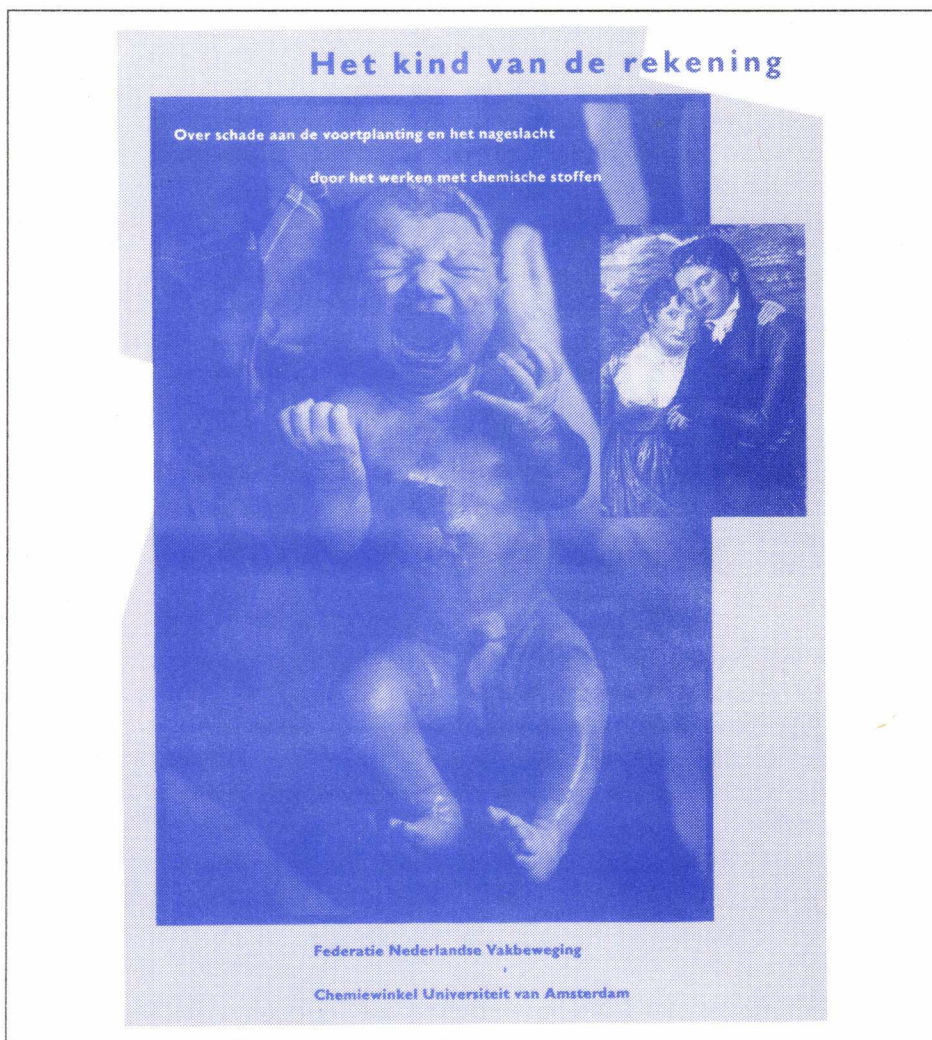
Zoals in hoofdstuk 2 is te lezen zijn er in Nederland nog steeds gezondheids- en veiligheidsrisico's in het werk aan te wijzen. De vraag is nu in hoeverre werkgevers en werknemers zich bewust zijn van deze risico's die het werken met zich mee kan brengen. Ongeveer vier op de vijf *werknemers* meent dat ziekten en ongevallen door het werk in Nederland vaak of zeer vaak voorkomen, zie figuur 5.1. Dit beeld wijkt niet af van de werknemers in de andere EG-landen (11). De *werkgevers* in Nederland hebben een duidelijk andere perceptie van de beroeps- en bedrijfsgebonden gezondheidsrisico's: slechts de helft denkt dat ziekten en ongevallen door het werk (zeer) vaak voorkomen in Nederland. Aardig detail hierbij is, dat er een significant verschil in perceptie is tussen werkgevers die wel en niet bekend zijn met het Europees jaar en tussen werkgevers die wel en niet bekend zijn met de nieuwe Europese richtlijnen. Werkgevers die op de hoogte zijn van het Europees jaar of van de nieuwe richtlijnen zeggen veel vaker dat ziekten en ongevallen door het werk (zeer) vaak voorkomen (namelijk circa 60%) dan de werkgevers die er niet van op de hoogte zijn (circa 50%).

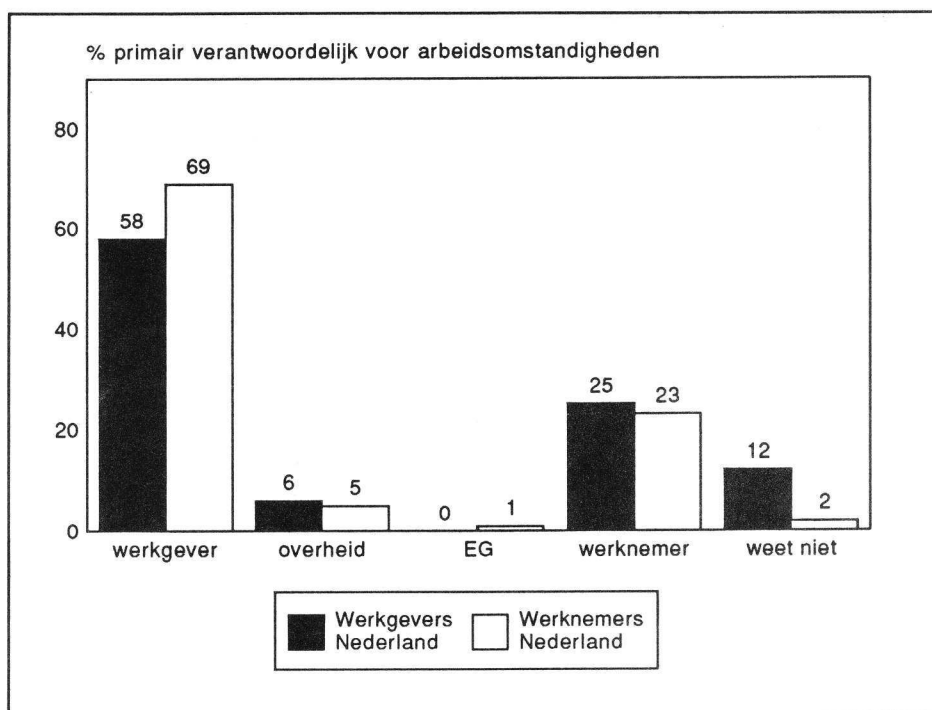
Wanneer we wat dichter bij het eigen werk blijven en vragen naar het vóórkomen in het eigen bedrijf, zien we grote veranderingen in de inschatting van werknemers. Dit is overigens niet alleen een Nederlands maar ook een Europees verschijnsel (11). Slechts een kwart van de *werknemers* geeft aan dat ziekten en ongevallen door het werk in het eigen bedrijf (zeer) vaak voorkomen. Bij de *werkgevers* is het verschil nog groter: niet meer dan 3% van hen denkt dat gezondheid- en veiligheidsrisico's door het werk vaak of zeer vaak voorkomen in het eigen bedrijf.

Volgens de huidige Arbowet, maar ook volgens de nieuwe Europese wet- en regelgeving is de **werkgever primair verantwoordelijk** voor de arbeidsomstandigheden. De werkgever dient beleid te voeren op het gebied van veiligheid, gezondheid en welzijn, geïntegreerd in het algemeen ondernemingsbeleid. In tegenstelling tot de vroegere wetgeving (Veiligheidswet uit 1934) wordt in de huidige Arbowet en de nieuwe Europese wet- en regelgeving de werknemer niet meer gezien als een passief en te beschermen object. Nee, **de werknemer** behoort **mede verantwoordelijk** te dragen voor het ondernemingsbeleid ten aanzien van veiligheid en gezondheid. Hoe kijken werknemers en werkgevers hier tegen aan?

HET KIND VAN DE REKENING

Ondanks wetenschappelijk onderzoek blijven verontruste werknemers, (potentiële) vaders en moeders, met vragen zitten over het werken met chemische stoffen en problemen met kinderen krijgen of de afwijkingen van hun kind. Op verzoek van de FNV heeft de Chemiewinkel van de Universiteit van Amsterdam daarom een boekje geschreven. Het beschrijft de risico's op schade aan de voortplanting en het nageslacht door het werken met chemische stoffen. De presentatie van het boekje vond plaats tijdens een studiedag voor alle FNV-bonden op 11 mei 1992.

Figuur 5.2 Verantwoordelijkheid voor arbeidsomstandigheden: de mening van werkgevers en werknemers

Voor *werknemers* in Nederland is de werkgever de eerst aangewezen persoon om ziekten en ongevallen op het werk te verminderen, gevolgd door de werknemer zelf, zie figuur 5.2. De overheid en de EG zijn volgens de werknemers duidelijk niet primair verantwoordelijk voor de arbeidsomstandigheden. De werkgevers in Nederland zijn ongeveer de zelfde mening toegedaan. Een groter percentage blijft het antwoord op de vraag schuldig, daar ze gedwongen waren een keuze te maken tussen de vier actoren en deze keuze niet wilden maken.

5.2 De zeven bedrijfstakken met elkaar vergeleken

Ook ten aanzien van de risicoperceptie vinden we het beeld dat geschetst is voor heel Nederland in grote lijnen terug bij de zeven afzonderlijke bedrijfstakken. De werknemers schatten de risico's namelijk beduidend hoger in dan de werkgevers. En beide groepen schatten de risico's in Nederland weer veel hoger in dan in het eigen bedrijf. Ook de verantwoordelijkheden worden in de zeven bedrijfstakken op ongeveer dezelfde wijze beschouwd. De werkgever en in iets mindere mate de werknemer

EUROPA TEGEN KANKER

Samen op de radio

Op 30 januari 1992 nam de Rijksvoorlichtingsdienst voor haar programma 'Postbus 51' een radio-interview op over veiligheid en gezondheid op het werk. In het interview werd het "Europees Jaar voor Veiligheid en Gezondheid op het Werk" aangekondigd. Veel aandacht kreeg de samenwerking met een ander EG-initiatief "Europa tegen kanker". Het programma is uitgezonden op Radio 5 en daarna op een aantal lokale zenders.

Afstemming en samenwerking: Expobiel en slotcongres

Gehoorend aan de oproep van de Europese Gemeenschappen hebben de Liaisoncommissie "Europees Jaar van Veiligheid en Gezondheid op het Werk" en de coördinatie commissie "Europa tegen kanker" hun activiteiten op elkaar afgestemd. In enkele gevallen is intensief samengewerkt. Vanuit "Europa tegen kanker" werd onder andere deelgenomen in de Expobiel met een expositie waarin aandacht werd gevraagd voor niet-roken, stress, beweging, voeding, kankerverwekkende stoffen en alcoholconsumptie.

Ook verzorgde "Europa tegen kanker" op 2 februari 1993 twee deelcongressen op het slotcongres te Maastricht. Het eerste deelcongres bestond uit een discussie over gezondheidsbevordering in bedrijven tussen topmensen uit bedrijfsleven, wetenschap, vakbonden en politiek. Het tweede deelcongres richtte zich op belang en voordelen van gezondheidsbevordering door de werkgever.

"Europese week tegen kanker"

In het kader van "Europa tegen kanker" vindt elk jaar in oktober een Europese week tegen kanker plaats. In deze week wordt steeds een ander aspect van kankerbestrijding onder de loep genomen. In 1992 stond de week in het teken van kankerbestrijding op de werkplek. De Nederlandse Kankerbestrijding en de Integrale Kankercentra hielden tijdens deze week een gezamenlijke campagne over dit thema met als motto "Werkt u alleen na zessen aan uw gezondheid". Doel van de campagne was, duidelijk te maken dat arbeidsomstandigheden meer inhouden dan veilige werkprocedures alleen. Het gaat ook om gezondheid in bredere zin. Dat betekent dat bedrijven ook moeten bezien hoe zij schadelijke effecten, van mee-roken, overmatig alcohol gebruik, te weinig beweging, stress en ongezonde maaltijden in de kantine, kunnen vermijden. Ten behoeve van deze campagne werden ruim 1,25 miljoen folders en 50.000 posters verspreid naar onder meer bedrijven met meer dan honderd werknemers en naar sportaccommodaties. Tevens verschenen artikelen en huis-aan-huisbladen.

wordt geacht de eerste verantwoordelijke te zijn voor arbeidsomstandigheden in het bedrijf.

In tabel 5.1 en 5.2 staan de resultaten per bedrijfstak, uitgesplitst naar het midden- en kleinbedrijf en naar grote bedrijven. In bijlage 2 staat het aantal respondenten per bedrijfstak en bedrijfsgrootte waarop deze resultaten zijn gebaseerd. Daar waar de resultaten van een bedrijfstak duidelijk afwijken van het algemene beeld zal dat hieronder kort worden toegelicht. Vervolgens worden de resultaten van de onderscheiden bedrijfstakken geconfronteerd met de gegevens die bekend zijn over de veiligheids- en gezondheidsrisico's in die bedrijfstakken (beschreven in hoofdstuk 2).

Tabel 5.1 Risicoperceptie ten aanzien van veiligheid en gezondheid op het werk van werkgevers en werknemers

Bedrijfstak	Ziekten en ongevallen door het werk komen (zeer) vaak voor in Nederland		Ziekten en ongevallen door het werk komen (zeer) vaak voor in eigen bedrijf	
	% werkgevers	% werknemers	% werkgevers	% werknemers
Landbouw en visserij	52	61	5	12
Industrie en delfstoffen	47	84	5	21
Bouw	57	90	5	45
Handel en horeca	50	80	3	18
Transport en communicatie	57	68	2	26
Zakelijke dienstverlening	52	74	2	8
Overige dienstverlening	62	80	5	32
Nederland	52	79	3	24

Ziekten en ongevallen door het werk komen volgens de werknemers in **de landbouw en visserij** significant minder vaak voor dan naar de mening van de gemiddelde werknemer in Nederland. Iets meer dan 60% van de werknemers denkt dat deze werkgebonden gezondheids- en veiligheidsrisico's (zeer) vaak voorkomen in Nederland (gemiddeld 79%) en slechts 12% verwacht dit in het eigen bedrijf (gemiddeld 24%). De mening van de werkgevers in deze bedrijfstak komt wel overeen met die van de gemiddelde Nederlandse werkgever. Het verschil tussen werknemers en werkgevers in risico-inschatting is in deze bedrijfstak relatief gering.

papiermachines is veel energie nodig. De bedrijfstat was er vroeg bij om wat aan het probleem te doen. Steeds meer fabrieken voorzien in hun energiebehoefte door speciale warmteinstallaties. De eerste ge-

'Stof-special'

Een meubelfabriek waar de werknemers allemaal hun reukvermogen kwijt zijn. Een gevolg van stof. Eén van de voorbeelden in de Werken aan Werk tv-special over de gezondheidseffecten van organisch stof. Zeg maar: biologische factoren op de werkplek. Want het zijn niet alléén chemische stoffen die een bedreiging vormen. Ook organisch stof kan schadelijke schimmels, bacteriën of entotoxinen bevatten.

Europees jaar

In juni 1991 besloot de Europese Commissie 1992 uit te roepen tot 'Europees jaar voor de veiligheid, de hygiëne en de gezondheid op het werk': twaalf maanden extra aandacht voor de arbeidsomstandigheden. In alle twaalf landen van de EG.

De RVU heeft besloten in dit kader een Werk tv-special uit te zenden.

Organisch stof

Organisch stof vormt zo'n risico. Alleen: er is weinig over bekend. Het gevaar is dus groot dat het wordt 'overgeslagen'. De Landbouwuniversiteit in Wageningen is, in opdracht van het Ministerie van SZW, al een paar jaar bezig met het onderzoek naar organisch stof, met het doel richtlijnen en grenswaarden op te stellen in het kader van de EG-regelgeving. Vorig jaar maakte Kees Schaap in opdracht van deze universiteit een film over de effecten van organisch stof in met name de graanoverslag en de mengvoederindustrie. De behoefte aan meer informatie werd duidelijk. Niet alleen onder werknemers. De bedrijven die participeerden gebruiken nu de film om hun werknemers attent te maken op de risico's.

In de Werken aan Werk tv-special komen behalve de 'graansector' ook de houtverwerkende industrie, de proefdierenlaboratoria en de voedingsmiddelenindustrie aan bod. De werken in

Werken aan Werk

LET OP... VOORTAAN ELKE VRIJDAG

NEDERLAND 3
RADIO 5

18.15-18.45 UUR
12.00-13.00 UUR

HOUT
MEUBEL
PAPIER

Ten aanzien van de verantwoordelijkheid voor arbeidsomstandigheden valt op, dat de werkgevers meer dan gemiddeld de overheid en juist minder dan gemiddeld de werknemers als primair verantwoordelijk aanwijzen. De werknemers in deze bedrijfstak daarentegen noemen de werknemer juist vaker dan gemiddeld als eerste verantwoordelijke. Van alle bedrijfstakken wordt alleen door de werkgevers in de landbouw en visserij de EG genoemd als eerste verantwoordelijke voor arbeidsomstandigheden (2%).

Tabel 5.2 Verantwoordelijkheid voor arbeidsomstandigheden volgens werkgevers en werknemers

	Werkgever		Overheid		EG		Werknemer		Weet niet	
	%wg	%wn	%wg	%wn	%wg	%wn	%wg	%wn	%wg	%wn
Landbouw en visserij	55	68	12	2	2	0	19	30	12	0
Industrie en delfstoffen	65	62	2	5	0	1	22	31	11	1
Bouw	35	73	7	6	0	0	40	21	18	0
Handel en horeca	58	72	6	5	0	1	24	17	12	5
Transport en communic.	48	72	6	3	0	0	32	24	14	1
Zakelijke dienstverl.	67	79	4	1	0	0	22	18	7	2
Overige dienstverl.	60	67	7	9	0	0	24	20	9	4
Nederland	58	69	6	5	0	1	25	23	12	2

wg = werkgever

wn = werknemer

De werkgevers in **de industrie en delfstoffenwinning** scoren relatief laag ten aanzien van het voorkomen van ziekten en ongevallen door het werk in Nederland. Van hen zegt 47% dat deze vaak of zeer vaak voorkomen in Nederland. Ook beschouwt deze groep werkgevers relatief weinig de overheid als primair verantwoordelijk voor de arbeidsomstandigheden, namelijk 2%. De risicoperceptie van de werknemers in deze bedrijfstak

ERGONOMIE IN HET KINDERDAGVERBLIJF

Op het kinderdagverblijf in Hendrik-Ido-Ambacht kunnen leidsters kinderen verschonen zonder ze te hoeven optillen. Door een druk op de knop kan de aankleedtafel op de juiste hoogte worden gebracht en de kinderen kunnen er zelf op stappen. Voor het verschonen hoeft er niet te worden gebukt en getild. Ook bij de inrichting van dit nieuwe kinderdagverblijf is rekening gehouden met ergonomische aspecten. De Stichting CARE, die deze oplossingen realiseerde, heeft hiermee een bijzondere bijdrage geleverd aan het verbeteren van arbeidsomstandigheden in de kinderopvang.

In het kader van het Europees jaar voor veiligheid en gezondheid op het werk is CARE een project gestart, met als doel de kinderopvang bewust te maken van arbeidsomstandigheden en suggesties aan te dragen voor ergonomische en pedagogische verbeteringen. Er wordt samengewerkt met mensen uit Denemarken. De resultaten van het project zullen worden aangeboden aan andere Europese landen.

Coördinator wil stress en rugklachten van leidsters voorkomen

Het ergonomisch pronkstuk van De Bogen: de aankleedtafel die werkt als een lift.

***‘Als werkgever
heb je de
plicht om
preventief
 bezig te zijn’***

Het vele tillen en bukken maakt het werk in de peuterspeelzaal of het kinderdagverblijf lichamelijk zwaar. Als je dan ook nog regelmatig op kleine stoeltjes of op de grond zit en in een slechte houding flessen geeft, dan is de kans dat je rugklachten krijgt groot. En zieke leidsters, daar zit niemand in de kinderopvang op te wachten. Trudie van der Hoek, coördinator van kinderdagverblijf ‘De Bogen’ in Hendrik Ido Ambacht, wilde de arbeidsomstandigheden van haar personeel verbeteren en kwam op slimme vondsten.

Anne-Mieke Vroling

wijkt niet opvallend af van het landelijke beeld. Wel beschouwen ze relatief weinig de werkgever en relatief vaak de werknemer als eerste aangewezen persoon om ziekten en ongevallen op het werk te verminderen.

De werknemers en werkgevers in **de bouwnijverheid** vormen een bijzondere groep. Beduidend vaker dan gemiddeld menen zij dat ziekten en ongevallen op het werk (zeer) vaak voorkomen in Nederland (90% respectievelijk 57%) en in het eigen bedrijf (45% respectievelijk 5%). Blijkbaar wordt deze bedrijfstak door de werknemers en werkgevers als relatief onveilig en ongezond beschouwd. De werkgevers in deze bedrijfstak vallen tevens op door hun perceptie van verantwoordelijkheden. Zij zijn de enige groep die vaker de werknemer dan de werkgever noemt als primair verantwoordelijk voor de arbeidsomstandigheden in het bedrijf (respectievelijk 40% en 35%). Tevens is er een relatief grote groep werkgevers in de bouw die niet weet wie verantwoordelijk is, of die geen keuze kan maken tussen de verschillende actoren.

De bedrijfstak **handel en horeca** vormt bijna 40% van het totaal aantal bedrijven in Nederland. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er bij deze bedrijfstak geen grote afwijkingen van het gemiddelde beeld zijn te noemen. Wel valt op, dat de werknemers zichzelf het minst vaak als primair verantwoordelijk voor de arbeidsomstandigheden beschouwen, namelijk 17%.

Ook bij de bedrijfstak **transport** zijn weinig bijzonderheden te melden. De werkgevers zeggen echter vaker dan gemiddeld dat ziekten en ongevallen door het werk (zeer) vaak voorkomen (respectievelijk 57% en 52%), terwijl de werknemers juist minder vaak dan gemiddeld scoort (respectievelijk 68% en 79%).

Slechts 8% van de werknemers in **de zakelijke dienstverlening** meent dat ziekten en ongevallen op het werk (zeer) vaak voorkomen in het eigen bedrijf, terwijl 74% denkt dat het (zeer) vaak voorkomt in Nederland. Blijkbaar beschouwen deze werknemers de eigen bedrijfstak als relatief veilig en gezond. Verder valt in deze bedrijfstak op, dat zowel de werkgevers als de werknemers de werkgever beduidend vaker als primair verantwoordelijk zien voor de arbeidsomstandigheden dan gemiddeld (respectievelijk 67% en 79% en gemiddeld respectievelijk 58% en 69%).

Ten slotte de bedrijfstak **overige dienstverlening**. Beduidend vaker dan gemiddeld zeggen de werkgevers in deze bedrijfstak dat ziekten en ongevallen op het werk voorkomen in Nederland. De werknemers hebben

een gemiddelde mening op dit punt. De werknemers noemen relatief vaak de overheid als primair verantwoordelijke om beroepsziekten en bedrijfsongevallen op het werk te verminderen.

Bij het lezen van de opinies van werkgevers en werknemers over het vóórkomen van ziekten en ongevallen op het werk rijst de vraag in hoeverre deze nu feitelijk voorkomen. Zoals in hoofdstuk 2 is aangegeven, zijn daarover weinig empirische gegevens beschikbaar. Op grond van de wél voorhanden zijnde gegevens zijn de bedrijfstakken naar risico ingedeeld. Vervolgens is gekeken of de risicoperceptie van de werkgevers en werknemers hiermee overeenkomt.

De **bouw** kan als meest risicovolle bedrijfstak gekenmerkt worden. Er zijn veel risicovolle arbeidsomstandigheden en er is sprake van een relatief hoog ziekteverzuimpercentage, arbeidsongeschiktheidsrisico en bedrijfsongevallenrisico. Tevens ziet een relatief groot deel van de arbeidsongeschikten in de bouw zijn ziekte geheel of in belangrijke mate als gevolg van het werk dat men deed. Uit ons onderzoek blijkt nu dat de werkgevers en werknemers in de bouw zich terdege bewust zijn van deze risico's in hun eigen bedrijf.

Op grond van ziekteverzuim-, arbeidsongeschiktheids- en bedrijfsongevalengegevens en gegevens over de arbeidsomstandigheden is ook de **industrie** als een bedrijfstak met een hoog risico aan te wijzen. Uit ons onderzoek blijkt echter dat de werknemers in de industrie de veiligheids- en gezondheidsrisico's in het eigen bedrijf relatief laag inschatten.

De **zakelijke en overige dienstverlening** zijn juist de twee minst risicovolle bedrijfstakken, indien we rekening houden met het ziekteverzuimpercentage, het arbeidsongeschiktheidsrisico, het bedrijfsongevallenrisico, de mate van werkgebondenheid van arbeidsongeschiktheid en de kwaliteit van de arbeid. De werkgevers en werknemers in de zakelijke dienstverlening hebben een overeenkomstige perceptie, namelijk relatief weinig risico's in het eigen bedrijf. De werkgevers en werknemers in de overige dienstverlening daarentegen beschouwen het eigen bedrijf juist vaker dan gemiddeld onveilig en/of ongezond.

Op grond van het bedrijfsongevallenrisico en de mate waarin arbeidsongeschiktheid werkgebonden is, zouden ziekten en ongevallen door het werk vaker dan gemiddeld voorkomen in de **landbouw en visserij**. De werkgevers in deze bedrijfstak sluiten zich hierbij aan. Rekening houdend met het ziekteverzuimpercentage en het arbeidsongeschiktheidsrisico zou de landbouw en visserij juist een relatief gezonde bedrijfstak zijn. Dit sluit aan bij de opinie van de werknemers in deze bedrijfstak.

Ook bij het **transport** zijn er enkele min of meer tegenstrijdige gegevens. Deze bedrijfstak kent een gemiddeld ziekteverzuimpercentage en arbeidsongeschiktheidsrisico en een laag bedrijfsongevallenrisico. Er zijn echter veel risicovolle arbeidsomstandigheden aan te wijzen en ook veel arbeidsongeschikten in de transport zien hun ziekte geheel of grotendeels als gevolg van het werk dat ze deden. De werkgevers in deze bedrijfstak zijn relatief optimistisch over de veiligheid en gezondheid in het eigen bedrijf, terwijl de opinie van de werknemers in deze bedrijfstak overeenkomt met die van de gemiddelde werknemer.

Ten slotte de **handel en horeca**. Naast een gemiddeld ziekteverzuimpercentage en arbeidsongeschiktheidsrisico kent deze bedrijfstak een laag bedrijfsongevallenrisico. De mate waarin arbeidsongeschiktheid als werkgebonden wordt beschouwd is eveneens gemiddeld. De opinie van de werkgevers in de handel en horeca met betrekking tot het vóórkomen van ziekten en ongevallen in het eigen bedrijf komt overeen met die van de gemiddelde werkgever. De werknemers in de handel en horeca daarentegen zijn wat optimistischer dan de gemiddelde werknemer over de veiligheid en gezondheid in het eigen bedrijf.

SLUITINGSCONGRES

Ter afsluiting van het Europees jaar voor veiligheid en gezondheid op het werk in Nederland vond op 2, 3 en 4 februari het Arbeidsomstandigheden Congres 1993 plaats in het MECC te Maastricht. Deze plaats heeft in de geschiedenis van Europa een bijzondere betekenis gekregen. Rondom de gevolgen van 'Europa zonder grenzen' voor de arbeidsomstandigheden in Nederland was dan ook de eerste congresdag geprogrammeerd. De rol van de medezeggenschap stond op de tweede dag centraal. Op de derde congresdag ging veel aandacht uit naar het zogenoemde volumebeleid op het terrein van ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid. In de slotsessie van deze dag werd het Europees jaar afgesloten met onder andere een toespraak van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid dr B. de Vries en mevrouw drs K.M.H. Peijs namens het CDA lid van het Europees Parlement.

ARBEIDSOMSTANDIGHEDEN CONGRES '93

2 T/M 4 FEBRUARI 1993
MECC Maastricht

Een uitgave van de congresvoorbereidingscommissie

**"Congres i
afsluiting"**

6 SAMENVATTING EN CONCLUSIES

Het Europees jaar voor veiligheid en gezondheid op het werk

De afgelopen vijf jaar zijn er op het terrein van veiligheid en gezondheid op het werk tal van Europese richtlijnen tot stand gekomen. Met name kunnen hier genoemd worden de kaderrichtlijn voor veiligheid en gezondheid op het werk en de daarop gebaseerde bijzondere richtlijnen en de machinerichtlijn. Deze nieuwe wet- en regelgeving heeft verstrekkende gevolgen voor het beleid met betrekking tot de arbeidsomstandigheden in de lidstaten.

De Raad van Ministers voor Sociale Zaken heeft daarom het jaar 1992 uitgeroepen tot 'Europees jaar voor Veiligheid en Gezondheid op het werk'. Dit Europese jaar is op 1 maart 1992 gestart onder het motto 'Europa 1992; samen werken aan een betere werkplek' en op 1 maart 1993 afgesloten. De Gemeenschap heeft met het Europese jaar onder meer de volgende doelstellingen beoogd:

- * Werkgevers en werknemers, met name in het midden- en kleinbedrijf, vertrouwd maken met de Europese wetgeving voor arbeidsomstandigheden en de toepassing daarvan in de lidstaten.
- * Werkgevers en werknemers, met name in het midden- en kleinbedrijf, bewust maken van risico's op het gebied van veiligheid en gezondheid op het werk en hen informeren over de mogelijkheden om deze risico's te bestrijden.

Veilig en gezond werken in Nederland: stand van zaken

Het Nederlandse bedrijfsleven (dus exclusief de overheid) bestaat uit bijna 280.000 kleine en middelgrote bedrijven en circa 4700 grote bedrijven. Het aantal werkzame personen (inclusief overheidspersoneel) in Nederland is ruim 6,5 miljoen.

In Nederland komen met name psychisch belastende aspecten in het werk veel voor: de helft van alle werkenden zegt in een hoog tempo te moeten werken en een derde van de werkenden vindt dat het werk niet aansluit bij de genoten opleiding en ervaring. Indien we kijken naar veranderingen in de tijd (de periode 1977-1989), dan zien we vooral een toename van de psychisch belastende factoren in het werk.

Ten opzichte van de andere EG-lidstaten valt Nederland op door een relatief klein aandeel van de landbouw en visserij in de beroepsbevolking

en een groot aandeel van de dienstverlening. Mede door deze afwijkende opbouw van de beroepsbevolking melden Nederlandse werknemers significant kortere werkweken en zeggen ze significant minder vaak in lawaai, luchtverontreiniging en met gevaarlijke stoffen te werken. Wel komt werken in een hoog tempo en kortcyclische arbeid in Nederland significant meer voor dan in de overige lidstaten.

In de jaren vijftig, zestig en zeventig was er in Nederland sprake van een toename van het verzuim van 3,2% in 1953 tot 8,4% in 1977. Daarna daalde het percentage vooral in 1981 en 1985 sterk, respectievelijk naar 7,7% en 7,2%. Inmiddels is het percentage weer gestegen tot 7,7% in 1992. In 1991 werd 1,7% van de werknemers arbeidsongeschikt. Ongeveer een derde van de werknemers wordt wegens klachten van het bewegingsapparaat arbeidsongeschikt en eveneens circa een derde wegens psychische klachten. Uit onderzoek blijkt dat 55% van de arbeidsongeschikten hun ziekte of aandoening geheel of in belangrijke mate ziet als gevolg van het werk dat men deed. Bijna 2% van de werknemers in Nederland wordt per jaar getroffen door een bedrijfsongeval.

Een onderzoek onder werkgevers in Nederland

Het Europese jaar zit er op en de officiële totstandkoming van de interne markt is een feit. Aansluitend bij de doelstellingen van het Europese jaar kunnen de volgende vragen worden gesteld: Is het Nederlandse bedrijfsleven, en met name het midden- en kleinbedrijf, voldoende op de hoogte van de nieuwe wet- en regelgeving met betrekking tot veiligheid en gezondheid op het werk? In hoeverre is het Nederlands bedrijfsleven, en met name het midden- en kleinbedrijf, zich bewust van de veiligheids- en gezondheidsrisico's die arbeid met zich mee brengt? Om op deze vragen een eerste antwoord te kunnen geven is door het Nederlands Instituut voor Praeventieve Gezondheidszorg TNO (NIPG-TNO) een onderzoek uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en het Nationaal Contact Comité (een ten behoeve van het Europees jaar door de Europese Commissie ingesteld comité, waarin vertegenwoordigers van werkgevers, werknemers en de overheid zitting hebben).

Eind 1992 is onder 999 directeuren in het midden- en kleinbedrijf (2-100 werknemers) en onder 417 staffunctionarissen in de grote bedrijven (100 en meer werknemers) een korte telefonische enquête gehouden. De kennis van werkgevers in het midden- en kleinbedrijf over de nieuwe Europese wetgeving op het terrein van veiligheid en gezondheid op het werk is vergeleken met die van werkgevers in de grote bedrijven. Ten aanzien van de risicoperceptie is een vergelijking gemaakt tussen werkgevers uit

dit onderzoek en werknemers uit het zogenaamde Eurobarometer-onderzoek (een in het voorjaar van 1991 in opdracht van de Europese Commissie uitgevoerd onderzoek waarbij circa 12.500 werknemers in alle lidstaten van de EG, waaronder 871 Nederlanders, mondeling zijn geïnterviewd).

Bekendheid met het Europees jaar en de Europese richtlijnen

De *bekendheid met het Europees jaar* is bij de directeuren in het midden- en kleinbedrijf niet erg groot. Minder dan de helft (39%) heeft er wel eens van gehoord. Ruim tweederde van de staffunctionarissen (71%) in de grote bedrijven is bekend met het Europees jaar.

De *bekendheid van directeuren in het midden- en kleinbedrijf met de nieuwe Europese richtlijnen op het terrein van veiligheid en gezondheid op het werk* is gering. Slechts een kwart van hen (26%) heeft van het bestaan wel eens gehoord. Ook bij dit onderwerp is de bekendheid van de staffunctionarissen in de grote bedrijven met de richtlijnen beduidend groter (70%). Alle werkgevers die bekend zijn met het Europees jaar zijn ook significant vaker bekend met de Europese richtlijnen.

De *detailkennis over de nieuwe Europese richtlijnen* is bij alle werkgevers in Nederland gering. Nog geen 10% van de werkgevers in het midden- en kleinbedrijf kan één of meer richtlijnen noemen die vanaf 1 januari 1993 van kracht zijn. Eveneens minder dan 10% weet één of meer verplichtingen die volgens de kaderwet voor werkgevers gelden. Bij de werkgevers in de grote bedrijven is de kennis wat groter, namelijk een kwart respectievelijk een derde weet een of meer richtlijnen respectievelijk verplichtingen te noemen.

Uitzondering op het gebrek aan detailkennis vormt de kennis over het toepassingsgebied van de kaderrichtlijn. Een groot deel van de werkgevers, dat bekend zegt te zijn met de Europese richtlijnen, weet dat de kaderrichtlijn geldt voor alle bedrijven en niet alleen voor grote bedrijven of bedrijven met gevaarlijke productieprocessen.

Voor de meeste werkgevers in het midden- en kleinbedrijf is *de invloed van de nieuwe richtlijnen op veiligheid en gezondheid in het eigen bedrijf* (nog) moeilijk in te schatten: 11% verwacht een positieve invloed, 10% verwacht geen veranderingen en de rest weet het (nog) niet. De werkgevers in de grote bedrijven zijn wat bekender met de richtlijnen en -wellicht als gevolg daarvan- wat meer optimistisch. Meer dan 40% verwacht een positieve invloed, een kwart verwacht geen veranderingen en minder dan een derde weet het (nog) niet.

Van de werkgevers die op de hoogte zijn van de Europese richtlijnen verwacht een veel groter deel (midden- en kleinbedrijf 42% en grote bedrijven 62%) een positieve invloed op de veiligheid en gezondheid in het eigen bedrijf.

Slechts een klein deel van de werkgevers in het midden- en kleinbedrijf is naar eigen zeggen *voldoende geïnformeerd over de nieuwe Europese wetgeving* (10%), terwijl ook een relatief klein deel behoefte heeft aan meer informatie (42%). Bij de grote bedrijven is dit juist andersom. Een relatief groot deel van hen (35%) zegt voldoende geïnformeerd te zijn en eveneens een relatief groot deel (62%) heeft behoefte aan meer informatie.

Van de werkgevers die zeggen niet voldoende geïnformeerd te zijn heeft ruim 80% behoefte aan meer informatie. Maar van de werkgevers die wel voldoende op de hoogte zeggen te zijn van de Europese richtlijnen zegt 11% in het midden- en kleinbedrijf en 32% in de grote bedrijven behoefte te hebben aan meer informatie.

Voor meer informatie over de nieuwe wetgeving zouden werkgevers in het midden- en kleinbedrijf vooral de eigen bedrijfstak- of branche-organisatie (20%), en de Kamer van Koophandel (18%) raadplegen. In mindere mate zouden ze bij de overheid of bij sociale-zekerheidsinstanties te raden gaan (beide 10%). Werkgevers in de grote bedrijven daarentegen zouden vooral de overheid (waaronder de arbeidsinspectie) (44%), de eigen bedrijfstakorganisatie (15%) of de werkgeversorganisatie (10%) benaderen. Ruim 10% van werkgevers die behoefte heeft aan meer informatie over de nieuwe wetgeving weet niet welke instantie daarvoor benaderd zou kunnen worden.

De hiervoor geschetste resultaten gelden in grote lijnen voor *alle zeven bedrijfstakken*, die in het onderzoek onderscheiden zijn. De werkgevers in de landbouw en visserij vallen echter op in ongunstige zin. Hun kennis over de nieuwe wetgeving is wat minder dan gemiddeld. De werkgevers in de bouw daarentegen weten juist wat méér dan gemiddeld.

Vóórkomen van ziekten en ongevallen op het werk

Werkgevers in Nederland schatten het *vóórkomen van werkgebonden veiligheids- en gezondheidsrisico's* duidelijk lager in dan werknemers in Nederland. Zowel werkgevers als werknemers beschouwen het eigen bedrijf als relatief veilig en gezond. Beide groepen zijn van mening dat ziekten en ongevallen op het werk veel vaker in Nederland als geheel voorkomen dan in het eigen bedrijf. Ruim de helft van de werkgevers

denkt dat ziekten en ongevallen op het werk (zeer) vaak voorkomen in Nederland als totaal en slechts 3% in het eigen bedrijf. Bij de werknemers zijn de percentages respectievelijk 79% en 24%.

De meerderheid van zowel de werkgevers als de werknemers in Nederland beschouwt de werkgever als *primair verantwoordelijk voor de arbeidsomstandigheden in het bedrijf* (respectievelijk 58% en 69%). Een kwart van de werkgevers en de werknemers ziet de werknemer als eerst aangewezen persoon om ziekten en ongevallen op het werk te verminderen. Noch de overheid noch de EG worden gezien als primair verantwoordelijk hiervoor.

De werknemers in de landbouw en visserij vallen op door hun relatief lage inschatting van het voorkomen van ziekten en ongevallen op het werk in Nederland en in het eigen bedrijf (respectievelijk 61% en 12% denkt dat dit (zeer) vaak voorkomt). De werknemers in de bouw vallen juist op door hun relatief hoge inschatting (respectievelijk 90% en 45% denkt dat dit (zeer) vaak voorkomt). De werkgevers in de bouw vormen de enige groep die met name de werknemer als primair verantwoordelijk ziet voor de arbeidsomstandigheden in het bedrijf.

De bouw kan als meest risicovolle bedrijfstak gekenmerkt worden. Uit ons onderzoek blijkt nu dat de werkgevers en werknemers in de bouw zich terdege bewust zijn van deze risico's in hun eigen bedrijf. De zakelijke en overige dienstverlening zijn juist de twee minst risicovolle bedrijfstakken. De werkgevers en werknemers in de zakelijke dienstverlening zien in hun bedrijf ook relatief weinig ziekten en ongevallen voorkomen. De werkgevers en werknemers in de overige dienstverlening daarentegen beschouwen het eigen bedrijf juist vaker dan gemiddeld onveilig en/of ongezond.

Hoe nu verder

De kennis van werkgevers in het Nederlandse bedrijfsleven over de nieuwe Europese richtlijnen over veiligheid en gezondheid op het werk is nog verre van optimaal. Ook zijn nog veel werkgevers zich (te) weinig bewust van werkgebonden veiligheids- en gezondheidsrisico's. Bij het verder informeren en bewust maken van de werkgevers wordt aanbevolen vooral aandacht te besteden aan de werkgevers in het midden- en kleinbedrijf. Echter ook de werkgevers in de grote bedrijven hebben duidelijk behoefte aan meer informatie.

De voorlichting aan en bewustmaking van de werkgevers zou bevorderd kunnen worden door aan te sluiten bij die kanalen die de verschillende werkgevers als belangrijke informatiebronnen noemen. Voor het midden- en kleinbedrijf zijn dit vooral de eigen bedrijfstakorganisaties en de Kamer van Koophandel. Voor grote bedrijven zijn vooral de eigen bedrijfstakorganisaties en de overheid van belang.

Indien voorlichting via deze kanalen niet mogelijk is, dan dient in ieder geval aan de werkgevers duidelijk gemaakt te worden via welke kanalen wél informatie te verkrijgen is.

LITERATUUR

- 1 RIELE WCM te, KWANTES JH, GELDEREN WJM van, red. Nieuwe grenzen aan arbeidsomstandigheden: Europese richtlijnen en hun invloed op de Nederlandse situatie. 4e herz. dr. Amsterdam: Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden, 1992.
- 2 CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek). Statistiek van het ondernemingenbestand 1992. Voorburg/Heerlen: CBS, 1992.
- 3 CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek). Enquête beroepsbevolking 1991. Voorburg/Heerlen: CBS, 1992.
- 4 SMULDERS PGW, BLOEMHOFF A. Arbeid, gezondheid en welzijn in de toekomst: toekomstscenario's arbeid en gezondheid 1990-2010. Houten/Antwerpen: Bohn, Stafleu & Van Loghum, 1991. Rapport Stuurgroep Toekomstscenario's Gezondheidszorg.
- 5 PAOLI P. First European survey on the work environment 1991-1992. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 1992.
- 6 SVr (Sociale Verzekeringsraad). Kroniek van de sociale verzekeringen: wetgeving en volume-ontwikkeling in historisch perspectief. Zoetermeer: SVr, 1992. S92/10.
- 7 SVr (Sociale Verzekeringsraad). Kerncijfers Sociale Verzekeringen: jaar 1992. Zoetermeer: SVr, 1992.
- 8 GMD (Gemeenschappelijke Medische Dienst). Statistische informatie, 1969-1991. Amsterdam: GMD, 1970-1992.
- 9 GRÜNDEMANN RWM, NIJBOER ID, SCHELLART AJM. Arbeidsgebondenheid van WAO-intrede: deelrapport 1: resultaten van de enquête onder WAO'ers. Den Haag: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 1991. S127.
- 10 CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek). Statistiek der bedrijfsongevallen 1988. Voorburg/Heerlen: CBS, 1991.
- 11 COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. Europeans and health and safety at work: a survey. Luxembourg, 1992.

BIJLAGE 1: Adressen

Informatie over de kaderrichtlijn en de bijzondere richtlijnen:

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Centrale Directie Voorlichting, Bibliotheek en Documentatie
Postbus 90801
2509 LV Den Haag
tel.: 070 - 333 44 55

Informatie over de machinerichtlijn:

Ministerie van Economische Zaken
Afd. Bedrijfs- en Publieksinformatie
Postbus 20101
2500 EC Den Haag
tel.: 070 - 379 88 20

Bestellen van de teksten van de richtlijnen:

SDU Uitgeverij
Postbus 20014
2500 EA Den Haag
tel.: 070 - 378 99 11

BIJLAGE 2: Steekproefgrootte en respons

Bedrijfstak	Kleine en middelgrote bedrijven				Grote bedrijven				Totaal		
	Steekproef n	Benaderd n	Respons n		Steekproef n	Benaderd n	Respons n		Steekproef n	Benaderd n	Respons n %
Landbouw en vis- serij	83	60	42		14	14	12		97	74	54 76
Industrie en delf- stoffen	172	131	86		210	131	101		382	262	187 71
Bouw	171	123	86		139	64	50		310	187	136 73
Handel en horeca	984	763	493		230	147	101		1214	910	594 65
Transport en communicatie	95	85	49		106	78	50		201	163	99 61
Zakelijke dienst- verlening	321	248	161		95	70	52		416	318	213 67
Overige dienstver- lening	163	111	82		152	69	51		315	180	133 74
Totaal	1989	1521	999		946	573	417		2935	2094	1416 68

Reprografie:
Projectnummer:

NIPG-TNO
5692